SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
3/2020
25. január 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

POPULAČNÉ STARNUTIE JE KARDINÁLNY PROBLÉM Strana 4.

VZDELANIE ZAOSTÁVA ZA POTREBAMI TRHU PRÁCE Strana 5.

SLOVÁKOM TREBA VRÁTIŤ SVOJU HISTORICKÚ PAMÄŤ Strana 6.

AKÁ VLASTNE BOLA HAVLOVA AMNESTIA Strana 8.

JÁN FRANCISCI-RIMAVSKÝ MONUMENT MEDZI ŠTÚROVCAMI Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V akej dobe to žijeme, keď slovenskí vlastenci sa cítia ako cudzinci vo svojej krajine? Prečo tí, čo po nežnej revolúcii bojovali za slovenskú samostatnosť, sú dnes vytláčaní a ostrakizovaní? Prečo posledné roky slovenskí prezidenti oceňujú o. i. aj osobnosti, ktoré slovenskú štátnosť nechceli, dokonca proti nej brojili a stále broja? Sú to paradoxy slovenskej reality. Nikdy v histórii nášho národa nebolo jednoduché bojovať za slovenskú vec. Mnohí naši predkovia na to doplatili životom alebo žalárom. Štúr, Vajanský, Štefánik, Tiso, Hlinka, Dubček. Osobnosti, ktorých osud poznačil celoživotný zápas za Slovákov.

Mediálna presilovka vplyvných kruhov bohatých oligarchov globalizovaného sveta považuje dnes slovenské vlastenectvo za spiatočnícke. Bruselské mocenské centrum potiera vplyv národných štátov. Takáto politika začína silnieť aj pod Tatrami. Nedávno katolícky kňaz Marián Gavenda pre Slovenské národné noviny povedal: „Na Slovensku vznikla zvláštna anomália, keď hlásiť sa k slovenskej štátnosti je vnímané takmer ako protištátna činnosť, a dokonca aj vzťah k dejinám, prírode, ľuďom a hodnotám tejto krajiny. To ťažko nájdete niekde inde vo svete.“ A mnoho mladých ľudí, masírovaných neoliberálnou propagandou, sa začína hanbiť za svoj etnický pôvod.

Nič však nie je tak, ako sa na prvý pohľad zdá. Dôkazom je aj činnosť Matice slovenskej. V minulom roku pripravili jej pracovníci len v osvetovej časti svojich zákonných úloh vyše päťsto podujatí. To je viac ako jedna akcia na deň. Na každej z nich sa zúčastnili desiatky a stovky dobrovoľníkov a hostí. Spolu je to účasť desiatok tisíc Slovákov a Sloveniek na vlasteneckých stretnutiach. Nehovoriac o vedeckých konferenciách ustanovizne, na ktorých sa zúčastňujú zase desiatky zástupcov slovenskej inteligencie. Spolu sú to tisícky vzdelancov. Aj keď sú rozptýlení po celom Slovensku – je to však sila, na ktorú netreba zabúdať. A dôkaz, že za slovenskú vec sa stále oplatí bojovať.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

R - 2020003

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
03
9 770862 882007

Vláda sa pripája k poslancom, ktorí odmietli Istanbulský dohovor

Bratislava má k rodovej politike Bruselu výhrady

Ján ČERNÝ – Foto: zdroj internet

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu – tzv. Istanbulský dohovor, bol podpísaný v tomto tureckom meste 11. mája 2011. Obsahuje pasáže, s ktorými sa slovenskí poslanci a členovia vlády nemôžu na rozdiel od prezidentky Z. Čaputovej stotožniť. Predseda vlády Peter Pellegrini informoval prezidentku o oznámení, ktorým Slovensko vyjadruje európskym orgánom záujem neratifikovať tento dokument. Vyplýva to z návrhu opatrení na zabezpečenie plnenia uznesení Národnej rady Slovenskej republiky, týkajúcich sa dohovoru.

Návrh zobrala vláda na vedomie. Súčasťou schváleného návrhu na základe uznesenia parlamentu z 29. marca i 28. novembra 2019 je tiež zrušenie úloh a predchádzajúcich uznesení kabinetu, ktoré sa týkali procesu ratifikácie Istanbulského dohovoru. Vláda takisto zobrala na vedomie, že minister spravodlivosti SR doručil 18. decembra 2019 písomné pripomienky Slovenskej republiky Súdnemu dvoru Európskej únie.

■ SPORNÝ DOKUMENT

Vláda SR svojím uznesením uložila všetkým členom kabinetu povinnosť postupovať v rámci možností voči inštitúciám Európskej únie a Rady Európy v súlade s uznesením NR SR. V tomto uznesení parlament vyjadril nesúhlas s tým, aby Slovenská republika bola prostredníctvom rozhodnutí a opatrení Európskej únie viazaná Istanbulským dohovorom a aby Európska únia pristúpila k uvedenému dohovoru bez akýchkoľvek obmedzení. Parlament už skôr požiadal vládu, aby postupovala voči inštitúciám EÚ a Rady Európy v súlade s týmto uznesením „s cieľom zabrániť prijatiu záväzkov a dosahom záväzkov, ktoré nie sú upravené v slovenskom právnom poriadku“ a vyplývajú z Istanbulského dohovoru na právny poriadok SR.

Podpis Istanbulského dohovoru na pôde Rady Európy 13. júna 2017

Základným cieľom Istanbulského dohovoru je „vytvorenie Európy bez násilia na ženách a domáceho násilia“ s dôrazom na jasné prepojenia medzi dosiahnutím rodovej rovnosti a odstránením násilia páchaného na ženách.

■ ČAROVANIE S RODMI

Jeho zámerom je tiež harmonizovať právne normy členských krajín Rady Európy a zabezpečiť tak ženám, dievčatám a skupinám ohrozených násilím užívanie rovnakej úrovne ochrany v celej Európe. Prvým a najdôležitejším problémom dohovoru je práve definícia pojmu gender ako sociálneho konštruktu. Článok 3 písm. c) Istanbulského dohovoru hovorí: „Na účel tohto dohovoru: pojmom ‚rod‘ sa rozumie súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť považuje za primerané pre ženy a mužov.“ Táto definícia však už neobsahuje jednoznačnú naviazanosť genderu na pohlavie, ako je to v Rímskom štatúte, a tak vytvára priestor na odstrihnutie genderu od pohlavia so všetkými možnými negatívnymi dôsledkami. Takmer deväťdesiatosem až deväťdesiatdeväť percent ustanovení z tohto dohovoru je užitočných. Ak však tieto ustanovenia porovnáme so slovenskou legislatívou, zistíme, že ich už obsahuje. Ochrana žien, pokiaľ ide o násilie, pokiaľ ide o útlak, pokiaľ ide o terorizovanie, sa nachádza na Slovensku už teraz na principiálne európskej úrovni.

Aktivity zamerané proti ratifikácii Istanbulského dohovoru boli na Slovensku vyvíjané už od roka 2013, no vtedajší premiér sa k tejto téme až do roka 2018 nevyjadril. V tejto odmietavej línii pokračuje aj súčasný premiér Peter Pellegrini, ktorý kritický postoj vlády k Istanbulskému dohovoru pripomenul na stretnutí s katolíckymi biskupmi strednej a východnej Európy začiatkom septembra 2018.

■ NA ŤAHU PREZIDENTKA

Istanbulský dohovor je z kategórie takzvaných „prezidentských zmlúv“. Pri rozhodovaní sa o tom, či dohovor prezidentka podpíše, však musí brať ohľad na uvedené postoje nášho zákonodarného zboru. Prezidentské zmluvy totiž u nás pred ratifikáciou prezidentom vyžadujú súhlas Národnej rady Slovenskej republiky.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Štefana HAVIARA, zostavovateľa matičného Národného kalendára

Národný kalendár je fenomén Matice slovenskej

● Národný kalendár každoročne vychádza ako kolektívna monografia opisujúca okrúhle výročia významných udalostí v dejinách slovenského národa. Kam siaha jeho história?

Matica slovenská vydávala od roka 1947 Matičný kalendár, ktorý redigoval František Hečko. Aj neskoršie bolo niekoľko pokusov vrátiť tento titul do matičnej vydavateľskej ponuky, podarilo sa to až od roka 1995, keď mal štvoricu zostavovateľov. Ja som sa pridal do práce na jeho zostavení od roka 1997. V priebehu rokov so mnou spolupracovali viacerí autori (ako napríklad Ján Bobák), od roka 2010 ho zostavujem a kompletne redigujem výlučne sám. Keď to zrátam, rok 2020 je dvadsiatym šiestym v živote matičného Národného kalendára.

● Národný kalendár je jedinečný titul, v ktorom si na jednom mieste čitateľ pripomenie najdôležitejšie udalosti daného roka. Aké je jeho postavenie v súčasnosti?

Národný kalendár je matičný fenomén, o čom by som vedel dlho rozprávať. Nielenže je to titul s najvyšším nákladom v matičnej vydavateľskej produkcii, ale je to aj priestor na prezentáciu ozajstných vlasteneckých a historicky neskreslených názorov, čo je, povedzme si úprimne, v dnešnom mediálnom balaste a bahne čistý prameň poznania. Ďalším jeho výrazným znakom je, že na jeho tvorbe sa podieľajú renomovaní autori, ale aj celý rad mladších, dobre píšucich žurnalistov, resp. historikov. Podstatné je, že každoročne nachádza aj mimoriadnu čitateľskú odozvu, čo je pre mňa ako zostavovateľa potešujúce.

● Zostavenie samotného vydania určite nie je jednoduchý proces z hľadiska času i autorských prác. V akej fáze prípravy sa nachádza budúcoročné vydanie?

Už tretí mesiac pripravujem ročník 2021. Napísal som sedemdesiat rukopisných strán jubilejných profilov, kontaktujem spolupracovníkov, chystám celkovú koncepciu...

Zhováral sa Matej MINDÁR
Foto: SNN

V SNN 4/2020 SI PREČÍTATE

- **Posledná tona pyritovej rudy z 29. decembra 1989 je v baníckom vozíku na námestí v Smolníku**
- **Pavol HRTUS JURINA: Miloval pravdu, nenávidel bezprávie, a preto leží v austrálskej zemi**
- **Ruský prezident na prelome rokov zverejnil utajované dokumenty týkajúce sa aj Mníchova 1938**

Ani tridsať rokov nestačilo na dekomunizáciu spoločnosti

Pohrobkovia s kosákom a kladivom

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V roku 1989 bol každý desiaty občan bývalého Česko-Slovenska členom komunistickej strany. Pred očami verejnosti sa pred tridsiatimi rokmi odohrala „revolúcia“ odovzdávania moci komunistov. Komu? Dnes sa ukazuje, že tvrdé jadro Verejnosti proti násiliu (VPN), ktorá vznikla na Slovensku ako strana odporcov komunizmu, malo úzke kontakty so zahraničnými „bunkami“ šíriteľov demokracie. Jedným z nich bolo Rádio Slobodná Európa.

Po druhej svetovej vojne sa medzinárodné spoločenstvo v Norimberskom procese dôsledne porátalo s tými, ktorí boli zodpovední za zločiny nacizmu. Nič podobné sa nekonalo po skončení studenej vojny, aj keď komunistický režim má vo svete na svedomí sto miliónov obetí, čo je podstatne viac než bolo obetí nacizmu. Na túto okolnosť, že treba urobiť dekomunizáciu a odsúdiť pohlavárov bývalého režimu, pravidelne poukazujú organizácie politických väzňov komunizmu.

■ NEVEDOMÍ POSLANCI?

Treba pripomenúť, že bývalý predseda Politických väzňov Zväzu protikomunistického odboja (PV ZPKO) a poslanec NR SR Arpád Tarnóczy inicioval v roku 1996 prijatie zákona O nemoralnosti a protiprávnosti komunistického systému, ktorý režim založený na komunistickej ideológii deklaroval ako odsúdeniahodný. Po prvý raz poslanci slovenského parlamentu odmietli komunistickú ideológiu ako rovnocennú s ostatnými totalitnými režimami. Napriek tomu v súčasnom parlamente jestvujú poslanci, ktorým tento zákon nič nehovorí. Hoci sa v ňom konštatuje, že „každému, kto bol komunistickým režimom nespravodlivo postihnutý, prispel k jeho pádu a k znovunastoleniu demokracie na Slovensku a nepodieľal sa na zločinoch komunizmu, patrí vďaka“. Nájdu sa poslanci, ktorí tento fakt nielenže ignorujú, ale politických väzňov komunizmu dokonca hanobia. Ako poslanec NR SR za Smer Ľuboš Blaha, ktorý činy komunistov, čo v päťdesiatych rokoch minulého storočia posielali na popraviská a do väzníc ľudí pre svoje presvedčenie alebo pôvod, takto komentoval: „Komunisti zobrali slobodu kšeftárom, podvodníkom, zlodejíčkom a nemorálnym cynickým a arogantným milionárskym prasatám.“

■ ROVNAKÉ PLATFORMY

V ostatnom čase sa aj zo zahraničia ozývajú hlasy požadujúce, aby sa na dostatočné vyšetrenie a potrestanie začali „norimberské procesy“, ktoré by posudzovali komunistické zločiny v časoch tzv. studenej vojny. Viac svetla do problematiky tzv. nežnej revolúcie a nevyrovnania sa so zločinmi komunizmu priniesla medzinárodná vedecká konferencia ANNUS MIRABILIS, rok 1989 a Slovensko, od totality k demokracii. Uskutočnila sa v Bratislave pri príležitosti tridsiateho výročia pádu komunizmu a okrem iných na nej vystúpil Richard Cummings z Veľkej Británie. V období studenej vojny pracoval v Rádiu Slobodná Európa. Priznal, že v päťdesiatych rokoch minulého storočia bolo RSE propagandistické rádio, ktoré nemohlo vysielať nič, čo by bolo proti politike USA. V súvislosti s otázkou dekomunizácie poznamenal, že vo Washingtone prijali rozhodnutie, ktoré neodporúča ísť touto cestou.

Prečo asi? Lebo v USA sa ako politický systém presadila liberálna demokracia? Komunizmus aj liberalizmus v podstate šíria rovnaké internacionálne „hodnoty“: rozklad rodiny, národov, štátov bez hraníc. Lebo sú hodnotovo totožní.

Skutočný protest dopravcov alebo iba vhodná predvolebná kampaň

Desať dní, ktoré neotriasli Slovenskom

Ján ČERNÝ – Foto: zdroj internet

Spoločnosť SkyToll, a. s., prevádzkuje mýtny systém na Slovensku od roka 2010, teda desať rokov. Po takom dlhom čase Najvyšší kontrolný úrad SR konštatoval, že zmluva je v podstate pre štát nevýhodná. Z jedného eura výberu z mýta smeruje len desať centov do výstavby ciest a skoro polovicu z toho má súkromná spoločnosť. Päťdesiat dní pred parlamentnými voľbami začali členovia Únie autodopravcov Slovenska štrajk proti zmluve tejto spoločnosti so štátom.

Za zmienku stojí aj to, že táto skupina autodopravcov vstúpila do blokačného štrajku bez podpory iných dopravcov na Slovensku a až po týždni získala od najväčšieho z nich – združenia ČESMAD Slovakia, aspoň verbálnu podporu. A nemožno obísť ani na cestách nečakanú, neohlásenú a naozaj prekvapivú prítomnosť traktorov zo skupiny farmárov z východu, ktorí si založili politickú stranu a uchádzajú sa s ňou o priazeň voličov v nadchádzajúcich parlamentných voľbách.

„Zrušiť mýto“ je asi najväčším nezmyslom politického boja na Slovensku za posledné roky. Neobstojí to ani z ekonomických, ani z ekologických príčin.

■ MÝTO SA PLATÍ VŠADE

Mýto sa všade vo svete platí za používanie tých komunikácií, ktoré sú ničené práve prevádzkou nákladných jazdných súprav. Ak by požiadavka štrajkujúcich znela v zmysle, „nech orgány činné v trestnom konaní preskúmajú zákonnosť súčasného stavu výberu diaľničného mýta“, bolo by to o diametrálne čomsi inom. To však akosi nezaznelo. Systém mýta a zmluva možno bola zle nastavená, to nespochybňujeme. O tom však nech rozhodnú kompetentné orgány a potrestajú vinníkov. Politici nech zatiaľ vymyslia, ako systém mýta opraviť.

Protest bol zjavne mierený proti štátu, presnejšie proti výkonnej moci v štáte. Kto však znášal jeho dôsledky? Zásobovanie, dopravcovia z iných združení, zahraniční kamionisti a výroba v súkromných firmách. Štátu by sa takýto protest mohol týkať iba sekundárne, a to výpadkom zdrojov do štátneho rozpočtu. Lenže to by sa aj tak prenieslo do peňaženiek všetkých občanov cez výdavky na zdravotníctvo, školstvo... Našťastie, nestalo sa čosi horšie – napríklad vinou oneskoreného príjazdu záchranky k pacientovi v ohrození života. Tu niekde je tiež príčina toho, že celý protest autodopravcov sprevádzali nadmieru vlažné komentáre nielen verejnosti, ale aj médií.

■ VÝHODA PRE DOMÁCICH

Viacero rokov sa vláda nestala adresátom požiadaviek, ktoré sa verbalizovali, až zo zablokovaných ciest. Pritom ak by boli už skôr vyvolané rokovania zúčastnených strán, mohlo by byť dnes už mnohé inak. Svedčia o tom dve kolá rokovaní štrajkujúcich s premiérom a jeho ministrami. Premiér Peter Pellegrini informoval na tlačovej konferencii po rokovaní, že vláda zmení systém priznávania zliav z mýta pre autodopravcov tak, aby boli uprednostnení domáci prepravcovia. Toto vláda podľa neho vie schváliť do dvoch týždňov. Predseda vlády tiež avizoval zníženie dane z motorových vozidiel. S autodopravcami vznikla dohoda na znížení sadzieb tak, aby bolo Slovensko konkurencieschopné v rámci krajín V4.

■ ĎALŠIE ZMENY

Vláda by ešte v tomto volebnom období mala schváliť novelu zákona o dani z motorových vozidiel. „Tak, aby na rok 2020 začali platiť nové dohodnuté, výrazne znížené sadzby dane z motorových vozidiel, a pevne verím, že akákoľvek vláda, bez ohľadu na to, ktorá príde, nebude proti tomu nič mať,“ zdôraznil predseda vlády. V prípade mýtneho systému minister dopravy Árpád Érsek prizval dopravcov do pracovnej skupiny, ktorá začína pripravovať podmienky nového tendra na poskytovanie výberu elektronického mýta.

VŠIMLI SME SI

Katedrálu Notre Dame v Paríži stavali na úsvite gotiky v 12. a 13. storočí stoosemdesiatdva rokov a stala sa skvostom tohto architektonického slohu, obdivovanou a uctievanou stavebnou i duchovnou ikonou. Bezmála po päťsto rokoch po jej dobudovaní vystaval Victor Hugo svoj literárny Chrám Matky Božej a do tejto skvelej slohovej fresky vložil dojímavý príbeh telesne postihnutého Quasimoda a cigánky Esmeraldy...

Parížsky chrám na Hrebienku

Tatranská Notre Dame láka na Hrebienok od konca novembra a bude turistickým magnetom až do apríla tohto roka.

Pätnásteho apríla minulého roku kultúrny svet zamrel v šoku, keď informačné kanály minútu po minúte prinášali celú noc priamy prenos z ničivého požiaru, skazy tohto symbolu kresťanstva, rovnajúcom sa ťažko opísateľnej katastrofe, ktorú doteraz nikto vierohodne neobjasnil. Nemusíme pritom pripomínať podrezanie osemdesiattriročného Jacquesa Hamela, farára v Saint Etienne du Ruvray, ktorému v roku 2016 podrezali hrdlo islamskí radikáli pred oltárom v jeho kostole. Stačí, ak nie z konšpiračných, ale z oficiálnych francúzskych prameňov tlmočíme znepokojenie nad čoraz častejším znesvätením kostolov v krajine galského kohúta, čo sa mení na kohúta ohnivého, ktoré publikovali tamojšie médiá po desiatke podobných „ohnísk“ – v Saint Sulpice, katedrále v Lavaure v južnom Francúzku, Dijone, v Nîmes, Houilles, v regióne Île de France a inde v krajine, keď sa už nemohlo špekulovať, že to mohol byť skrat alebo nešťastná náhoda po neopatrných rekonštrukčných prácach, ale zrejme o skrat v myslení a konaní duševných quasimodov odvolávajúcich sa na svojho Boha!

Aj preto treba vyjadriť obdiv tým, čo vymysleli každoročný Tatranský ľadový dom na Hrebienku a najmä jeho terajšiu tému, ktorou je práve Notre Dame. Ľadová kópia západnej fasády parížskeho chrámu, ktorú spoločne s Adamom Bakošom zložili z tisíc osemsto osemdesiatich ľadových blokov (225 ton) osemnásti sochári z Litvy, Nemecka, Poľska, Česka a zo Slovenska.

Emil SEMANCO – Foto: Štefan KAČENA

Mesačník Extraplus oslavuje dve dekády svojho vychádzania

Dvadsať rokov slovenského slova

Nijaká iná pravidelná rubrika Slovenských národných novín ako práve Čo iní nepíšu nie je vhodnejšia na tento aktuálny príspevok, ktorý bude o oslave dvadsiatich rokov života proslovenského mesačníka Extraplus. Veď ktoré médium hlavného prúdu – televízia alebo rádio, by informovalo, že toto pronárodné periodikum oslavuje dve dekády svojho života. V súčasnej slovenskej spoločnosti totiž všetko proslovenské, národné je zápecnícke a patrí do 19. storočia k štúrovcom.

Sedemnásteho januára v piatok v hoteli Bôrik zorganizoval vydavateľ periodika Extraplus oslavu svojej dvadsaťročnice, v rámci ktorej odovzdal aj ceny Extraplus pre slovenské osobnosti, ktoré sa zaslúžili o ochranu a rozvoj slovenskej štátnosti. Je logické, že pri takomto významnom výročí ceny získali všetci zamestnanci periodika – od jazykovej korektorky cez grafičku, redaktorov až po šéfredaktorku či finančného riaditeľa, ako aj viacero slovenských osobností. Na podujatí sa zúčastnil exprezident Slovenska Ivan Gašparovič, veľvyslanec Ruska Alexej Fedotov, poslanci NR SR Ľ. Blaha, J. Paška, europoslanec M. Uhrík a mnohí významní predstavitelia slovenskej inteligencie.

Mesačníku v mene Matice slovenskej zablahoželal jej správca a šéfredaktor Slovenských národných novín Maroš Smolec, ktorý o. i. uviedol: „Prežiť dvadsať rokov proslovenskému médiu je v súčasnom čase neoliberálnych hodnôt a vlády finančných korporácií výnimočný počin. Dokážem to zhodnotiť ako šéfredaktor Slovenských národných novín. Lebo médiá podobného zamerania ako sme my majú neuveriteľný problém získať komerčnú inzerciu. Akoby sme boli zaradení na čiernom zozname médií, ktoré nemajú šancu ukrojiť si z inzertného koláča. Možno viackrát zmenil mesačník svoju tvár, svoj šat, no nezmenil svoje smerovanie – a to písať na prospech národa, na prospech slovenského ducha a na prospech slovenskej budúcnosti.“

ČO INÍ NEPÍŠU

Prvé vydanie vyšlo v júni 1991 ako novinová príloha vtedajšieho populárneho týždenníka Slobodný piatok, ktorého spoluzakladateľom bol aj otec správcu Matice Ján Smolec. Od roka 1992 sa príloha osamostatnila a vychádzala pod názvom Týždenník Extra Slovensko. Slobodný Piatok nakoniec zanikol, no Extra Slovensko dosiahlo takmer stodvadsaťtisícový náklad. Časom periodikum menilo názvy tak, ako sa menili majitelia: z Extra S na Extra Slovensko a neskôr na Extra. V marci 1999 Extra zmenilo majiteľov a vymenilo vedenie redakcie. Novinový týždenník podstatným spôsobom zmenil zastaranú grafickú úpravu a zatraktívnil obsah. Od októbra 2000 sa opäť upravili grafika a obsah, zmenila sa periodicita (dvojtýždenník) i názov, ktorý pretrval dodnes – Extraplus. V polovici roka 2003 sa Extraplus stal mesačníkom. Začiatkom roka 2004 prešiel z novinového formátu A3 na celofarebný časopis formátu A4. V marci 2009 uzrela svetlo sveta internetová verzia Extraplus. Od prvého augusta 2014 vydáva Extraplus Mayer media a v januári 2015 časopis zmenil grafickú podobu a stal sa moderným magazínom, ktorý má na mediálnom trhu stabilné miesto i čitateľskú základňu. Aktuálnou šéfredaktorkou mesačníka je Lenka Mayerová.

Pavol JAVORSKÝ - Foto: Extraplus

Zápas o volebné percentá

Eva ZELENAYOVÁ

Po prvých diskusných televíznych reláciách v tomto roku sa povolebné rokovanie o zložení vlády národnej záchrany nejaví v najlepšom svetle. Prieskumy verejnej mienky ukazujú, že najsilnejšej politickej strane Smer dýcha na chrbát Kotlebova ĽSNS. Ibaže túto stranu odmietajú všetky parlamentné strany vrátane ďalších, ktoré majú namierené do parlamentu. Líder strany Vlasť Štefan Harabin dokonca vyhlásil, že kto volí ĽSNS, volí Trubana, čiže progresívcov.

Liberálny blok (progresívci) pozostáva z Progresívneho Slovenska s lídrom Trubanom. Ďalej ho tvorí Beblavého strana Spolu, Kiskova Za ľudí, Hlinovo KDH, Matovičovo OĽaNO, Sulíkova SaS. Nepochybne by sa k tomuto zoskupeniu pridala aj Demokratická strana, ktorá prichýlila Jozefa Rajtára, Natáliu Blahovú či Ľubomíra Galka a ďalších odídencov z SaS. Ak by však išlo o zostavenie povolebnej koalície, nikomu z nich by neprekážalo, že si v spoločnej strane nerozumeli. Na pomoc liberálom by iste prišiel aj Boris Kollár so svojou Sme rodina.

Všetci lídri z tohto liberálneho bloku sa vyjadrili, že so Smerom do koalície nepôjdu. Šokujúce bolo vyjadrenie premiéra Petra Pellegriniho, ktorý povedal, že „ak bude potrebné osloviť aj týchto ľudí, ja osobne, ani strana Smer nikoho z povolebných diskusií nevylučujem, na rozdiel od týchto pánov, ktorí si svoju kampaň robia len na anti Smere, lebo pravdepodobne ani nič iné ponúknuť nevedia“. Pellegrini veľmi často vyslovuje absolútne negatívne stanovisko voči strane ĽSNS, takže ak by Smer voľby vyhral, zrejme bude musieť osloviť liberálny blok, ak by mal zostaviť väčšinovú vládu. A takáto vláda by pre Slovensko neznamenala vládu národnej záchrany.

Javí sa však aj možnosť, že voľby vyhrá ĽSNS. Čo potom? Kto pomôže Kotlebovcom zostaviť vládu národnej záchrany? Žiadna

KOMENTÁR

zo súčasných parlamentných strán neprichádza do úvahy. Ale ani mimoparlamentné strany nemajú blízko k Mariánovi Kotlebovi. Svoje zohrávajú osobné animozity alebo ideologické rozpory. K tým prvým patrí Slovenské hnutie obrody, ktorého líder Róbert Švec nikdy doteraz nenašiel spoločnú reč s Kotlebom, aj keď ich program a ideové zameranie sú takmer totožné. Slovenská liga, ktorej prvým predsedom bol Vladimír Mečiar, sa nikdy nedištancovala od ĽSNS. Dokonca vznikla preto, aby ĽSNS získala koaličného partnera. Ale po strate charizmatického lídra nemá veľké šance dostať sa do parlamentu. Na druhej strane Chmelárovi Socialisti.sk vyznávajú ľavicové hodnoty, ktoré nie sú kompatibilné s konzervatívnymi hodnotami ĽSNS. Ak sa do volieb nestane niečo mimoriadne, splní sa predpoveď Štefana Harabina, že voliť Kotlebu, značí voliť Trubana.

Prečo? Lebo prezidentka Zuzana Čaputová poverí zostavením vlády toho, kto prinesie väčšinu. Pri výraznom víťazstve kotlebovcov nebude mať dosť preferenčných hlasov ani jedna zo zostávajúcich strán na zostavenie vlády. Smer môže očakávať izoláciu, v akej sa ocitlo HZDS po voľbách v roku 1998. Ale ani liberálny blok nemusí mať dosť percent na zostavenie väčšinovej vlády. Takže prezidentka bude mať voľnú ruku na vymenovanie úradníckej vlády a do predčasných volieb takáto vláda môže urobiť nezvratné rozhodnutia. Napríklad ratifikovať Istanbulský dohovor, posilniť charakter policajného štátu, urobiť rozhodnutia na prospech príchodu migrantov, ale aj amerických základní na našom území. A predčasné voľby budú iba vyhodením peňazí do vzduchu... Už nič nezmenia. V čom je problém s liberálnymi stranami? Už v súčasnosti sa pasujú ako jediné správne strany, dokonca niektoré si namýšľajú, že z Ústavy SR vyplýva charakter systému SR, a to liberálna demokracia. Usilujú sa o tom presvedčiť publikum na rôznych prednáškach tretieho sektora. Nebezpečenstvom pre demokraciu sú i vyhlásenia, aké mal v parlamente počas rozpravy k Istanbulskému dohovoru Martin Poliačik. Do parlamentu sa dostal na kandidátke SaS, v súčasnosti je podpredseda strany Progresívne Slovensko a člen jeho predsedníctva. Tento grobian v politike tvrdil, že „nech si pozriete akúkoľvek definíciu demokracie, bez toho liberálna je to totalita väčšiny. Iná ako liberálna demokracia neexistuje“. A tým, ktorí to neuznávajú ,odkázal, že sú „buď nedovzdelaní, alebo reálne chcú totalitu presadzovať“. Pritom je to práve naopak. Popierať, že podľa základnej politickej orientácie delíme strany na konzervatívne, liberálne a sociálne, je ukážkou presadzovania liberálnej totality. Liberálne strany nepreferujú ekonomické záujmy, žiadne sociálne vrstvy ani národ, takže sa často stávajú nástrojom cudzích záujmov. Tak ako to vidíme na Slovensku.

Zabrzdené pozemkové úpravy

Ivan BROŽÍK

Panovníčka Mária Terézia bola vskutku osvietená žena. To však neznamená, že niektoré zo zákonov z jej čias budeme velebiť ešte aj v súčasnosti. Nie je vôbec jej vina, že pôda na Slovensku je taká rozdrobená, že z hľadiska vlastníckeho už nemá prakticky nijakú hodnotu. Dedičské „tereziánske“ právo totiž dlhé desaťročia pôdu u nás iba drobilo a drobilo. Úlohou dní je teda sceľovanie pôdy. Odborníci sa síce pri tomto konštatovaní iba trpko pousmejú, pretože pre ekonomickú i časovú náročnosť tejto úlohy, nie je možné ju splniť ešte počas života súčasnej ekonomicky činnej generácie. Teda pri zachovaní terajšieho tempa pozemkovej reformy. No a tomu mal napomôcť najnovší, respektíve ostatný legislatívny návrh z dielne ministerstva pôdohospodárstva. Lenže, aj keď ho poslanci národnej rady schválili, a to bez nejakých veľkých prieťahov, zadrhol sa v prezidentskom paláci.

Hlava štátu túto právomoc má a dá sa akceptovať aj jej obava o súlad s ústavou v paragrafovej časti o vlastníctve. Je dobré si však pripomenúť to, čo sa spomína vyššie – že jednu

POZNÁMKA

parcelu neraz „vlastní“ aj viac ako stovka spoluvlastníkov. A skúste sa dohodnúť so stovkou ľudí, z ktorých väčšina je vám absolútne neznáma, nemáte na ňu nijaký kontakt, že vy potrebujete tých desať svojich árov predať, lebo... Alebo prenajať, ak z ich vlastníctva nič nemáte. A tu sa vlastne dostávame zas do prezidentského paláca. Ani doterajšie právne úpravy nakladania vlastníka s pôdou totiž nijako nezaručovali jeho ústavné vlastnícke práva. Každý, kto si takou peripetiou prechádzal, vie svoje. Za schválenie zákona o pozemkových úpravách hovorí aj jeden veľmi dôležitý, no málo spomínaný aspekt. Je to krajinotvorba. Pozemkové úpravy totiž neznamenajú iba sceľovanie rozdrobenej pôdy, ale zároveň vytvárajú novú krajinu s prístupovými cestičkami, medzami, remízkami. Ide teda o úlohu nielen pre pôdohospodársky sektor alebo nebodaj legislatívu, šitú na požiadavky vlastníkov, ale aj o významný celospoločenský krok, ktorý je nanajvýš aktuálny práve v čase konštatovaní o klimatických zmenách.

Nechajme však zaznieť aj hlas povolaných. Rada poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv Slovenskej republiky najnovšie vyzvala poslancov parlamentu, aby prelomili veto prezidentky a nanovo zahlasovali za zákon o pozemkových úpravách. A pozor, zopakujme si, že ide o novelu zákona o pozemkových úpravách, pretože v mnohých médiách sa objavili komentáre o novele „farmárskeho zákona“, čo je niečo úplne iné. Rada poľnohospodárskych a potravinárskych samospráv SR je presvedčená, že bez naštartovania komplexných pozemkových úprav sa s oživením slovenského agrosektora dopredu pohneme len veľmi ťažko. Aj preto sa nevie s vetom prezidentky stotožniť.

„Neprehľadné vlastnícke vzťahy, obrovská rozdrobenosť pôdy je príliš veľkým bremenom spoločnosti, ktoré bráni nielen v hospodárení na pôde, ale aj pri predkladaní a následnej realizácii investičných zámerov štátu a miest a obcí. Roky neriešené pozemkové úpravy sa odrážajú aj na vzhľade krajiny a stave životného prostredia,“ tvrdí okrem iného predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory Emil Macho. Aj členovia Zamestnávateľského zväzu geodézie a kartografie tvrdia, že opätovné schválenie zákona je dôležité pre rýchlejšie a kvalitnejšie vykonanie pozemkových úprav. Novela totiž prináša výhody pre všetky zainteresované strany a nezhoršuje postavenie vlastníkov pozemkov.

SPOZA OPONY

Prečo treba zahraničie poznať

Dušan D. KERNÝ

Život sa za posledných tridsať rokov stal nesmierne zaujímavý, nikto si nevedel predstaviť, že na malom Slovensku sa odohrajú veľké veci. Netušili sme, koľko pľuhavstva sa rok čo rok vyplaví, mnohé z toho buď bolo v našej národnej povahe, alebo ju zmenilo. A pritom sa to začalo tak nevinne, tzv. návratom do Európy. Ten sa zmenil na rokovania o jednotlivých kapitolách prístupovej zmluvy, ktoré boli presne predpísané a aj viac ako presne kontrolované Bruselom. Podobne ako bol potom riadený a zvonka kontrolovaný proces vstupu do Severoatlantickej aliancie NATO.

Dobre si pamätám, ako Slovensku podsunuli čierneho Petra rozbitia čs. federácie s počudovaním, prečo sa delíme, keď sa napríklad Nemci spájajú. Nezapadali sme najmä preto, že kľúčovou otázkou pre nich bolo, do akej miery sú ochotné nové štáty vzdať sa suverenity a preniesť ju na Brusel. Slovensko bolo vydávané za hrozbu, ba dokonca v americkej tlači bolo označené za potenciálny zdroj druhej Juhoslávie. V programe vtedy jednej z najvýznamnejších politických strán Európy a Nemecka popri Kosove za druhý možný priestor konfliktu ozbrojenej zrážky bolo označené práve Slovensko preto, že sa nevie vyrovnať s problémami s menšinou na južnom pohraničí. Známy český spisovateľ, ktorý kedysi zbytočne nadbiehal Oľge Feldekovej, v dodnes poprednom európskom týždenníku uverejnil esej pod názvom, že tretia svetová vojna vypukne v Sidónii, osade, ktorú delí nová nevídaná hranica, nová hranica medzi európskym Českom a na východ smerujúcim nacionalistickým Slovenskom.

V takejto atmosfére potom Slovensko, vlastne jeho rokovacia zostava sľúbila všetko, aj čo nemusela, dodnes o tom svedčí napríklad poľnohospodárstvo a potravinárstvo. Od tých čias sa verejnosť nepretržite delí, vždy pod iným heslom, vždy sa presadzuje čierno-biele delenie na dobrých, slušných či európanov a zlých nacionalistov, dobrých atlantistov a zlých, čo nás ťahajú do Ázie, čím sa myslí Rusko. Tridsať rokov tu bol hlavným vzorom Brusel a Washington. Prví precitli východní Nemci, ktorých z večera na ráno pripojili k fungujúcemu právnemu štátu a silnej ekonomike a silnej mene, k západonemeckej marke, a sľubovali im doslova kvitnúce záhrady, ale zistili a dodnes zisťujú, aká tŕnistá cesta to je. Liberálny systém parlamentnej demokracie a ekonomiky voľnej ruky trhu, spojený s masívnou privatizáciou, ktorého základom bol tzv. washingtonský konsens, nie je dnes už nijakým žiarivým príkladom hodným nasledovania. Vo zmätkoch Blízkeho východu vidíme, že sa pre nás vynára ďalšie trpké poznanie, ďalšia pravda, ktorá sa nedá zaprieť – a to, že v mnohom išlo o pretvárku Západu v úsilí presadiť svoj systém, ktorý v skutočnosti len kryl, že sa pod ním presadzujú výlučne geopolitické záujmy.

To pre nás vytvára nový veľký problém. Tridsať rokov sme robili všetko, aby sme splynuli s cieľmi a praktikami Európskej únie. Nepodozrievali sme, že budeme navždy druhotriedni Európania, ktorým sa dnes budú vysmievať, že nevedeli ani len skopírovať európsky systém. A znovu je Slovensko skúšobným kameňom, prezidentskými voľbami a potom parlamentnými voľbami sa ako v jedinom štáte strednej Európy, osobitne v prudkom kontraste s Maďarskom a Poľskom, má ukázať, že predsa len liberálny systém ešte žije, aj keď na malom Slovensku. Ako malom sa ukázalo v čase po roku 1998 na stretnutí s Georgom Sorosom v bitkom nabitej univerzitnej aule, kde okrem mnohého iného odznela pamätná veta: „Investoval som do Slovenska dvadsaťdva miliónov dolárov a boli to dobre investované peniaze.“ Nabitá sála prepukla vo frenetický potlesk, pozeral som sa okolo seba, a dnes nie som si istý, či všetci nevstávali, ale asi nie, lebo sa to robilo desaťročia predtým, ale keď pán situácie George Soros povedal, teraz sa však musíte postarať o seba sami, potlesk už riadne prerieďol. Ale odvtedy dodnes sledujem, kto sa ako o seba postaral. Lebo odvtedy dodnes ide vo verejnosti práve táto deľba, či si to už niekto uvedomuje, alebo nie.

SEBAOBRANA

Čas letí rýchlo a január, aj keď má tridsaťjeden dní, rýchlo prejde. A tak zostáva už iba zopár dní, aby sme nezabudli na to, na čo by sme nemali. Začnime s daňou z motorového vozidla. Veľmi zjednodušene napísané, je povinná ju prihlásiť a zaplatiť každá fyzická a právnická osoba, ktorá motorové vozidlo v predchádzajúcom zdaňovacom období, teda v roku 2019, používala na zárobkovú činnosť a účtuje výdavky spojené s jeho prevádzkou v účtovníctve, prípadne ich započíta do daňového priznania k dani z príjmu.

Dane v januári

To, kto daň odvádza, závisí od toho, kto je zapísaný v osvedčení o evidencii ako držiteľ a zároveň vozidlo využíva na svoje podnikanie. Daňové priznanie k dani z motorových vozidiel treba podať a aj zaplatiť najneskôr do tridsiateho prvého dňa po ukončení zdaňovacieho obdobia za zdaňovacie obdobie 2019 do 31. januára 2020. Priznanie sa podáva na finančnú správu elektronicky. Daňovník musí správcovi dane nahlásiť do 31. januára po uplynutí zdaňovacieho obdobia len skutočnosť zániku povinnosti, keď vozidlo nebolo k 31. decembru v zdaňovacom období využívané na podnikateľské ciele.

Ďalšia veľká skupina daňovníkov, pre ktorých je január dôležitým termínom, sú majitelia nehnuteľností. Predmetom dane z nehnuteľností je daň z pozemkov, daň zo stavieb, daň z bytov a nebytových priestorov v bytovom dome. Kalendárny rok je zdaňovacím obdobím pre všetky miestne dane a poplatky, a teda aj pre daň z nehnuteľností. Pri tejto dani si však treba dávať pozor na to, že sa platí za zdaňovacie obdobie dopredu. Znamená to, že daň z nehnuteľností zaplatená v roku 2020 sa vzťahuje na kalendárny rok 2020 (nie na rok 2019). Daň z nehnuteľností na rok 2020 platí každý daňovník, ktorý v roku 2019 a v rozmedzí dátumov od 2. 1. 2019 do 1. 1. 2020 (vrátane) bol alebo sa stal vlastníkom, správcom, nájomcom alebo užívateľom nehnuteľnosti, ktorá je predmetom dane. Daňová povinnosť vzťahujúca sa na daň z nehnuteľností vzniká prvého januára 2020 v tom prípade, ak sa daňovník stal v roku 2019 vlastníkom, správcom, nájomcom, užívateľom nehnuteľnosti, ktorá je predmetom dane. Bližší opis vlastníka, správcu, nájomcu alebo užívateľa závisí od predmetu dane z nehnuteľností a je upravený v zákone o miestnych daniach. Daňová povinnosť vzniká aj v prípade, ak sa daňovník stal vlastníkom, správcom, nájomcom alebo užívateľom nehnuteľnosti prvého januára 2020.

Daňová povinnosť pri dani z nehnuteľnosti zaniká 31. decembra 2019, ak daňovníkovi v roku 2019 zanikne vlastníctvo, správa, nájom, užívanie nehnuteľnosti, ktorá je predmetom dane.

Podať daňové priznanie do 31. januára 2020 musí každý daňovník, ktorému vznikla daňová povinnosť k dani z nehnuteľnosti. Daňovník prostredníctvom priznania oznámi správcovi dane údaje potrebné na výpočet dane z nehnuteľnosti, ako sú napríklad výmera bytu, pozemku alebo počet poschodí stavby. Následne správca dane sám vypočíta daňovú povinnosť daňovníka, ktorú mu oznámi spolu s potrebnými údajmi na jej úhradu. Splatnosť dane je pätnásť dní odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, ktoré bolo daňovníkovi doručené od správcu dane.

Štefan ZLATOŠ

Milan OLEXA: Slovensko potrebuje Národný demografický plán

Populačné starnutie je kardinálny problém

Zhovával sa Matej MINDÁR – Foto: archív M. O a Emil SEMANCO

Ing. Milan OLEXA, PhD., je absolvent Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Na Štatistickom úrade SR pracoval štyridsaťdva rokov. Postupne sa vypracoval na generálneho riaditeľa Sekcie sociálnej štatistiky a demografie. V tejto funkcii bol zodpovedný za sčítanie obyvateľstva, domov a bytov v rokoch 1991 a 2001. Pôsobil štyri desaťročia ako pedagóg na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Bol členom viacerých vládnych komisií a v súčasnosti je členom Národohospodárskeho odboru MS, členom bratislavskej Krajskej rady MS a predsedom MO MS v Marianke.

Bývalý generálny riaditeľ v Sekcii sociálnej štatistiky a demografie Štatistického úradu SR Ing. Milan OLEXA, PhD., tlmočí vážne varovania o demografickom vývoji vo svete, najmä však u nás.

● Socialistické zriadenie malo napriek mnohým negatívnym javom aj niekoľko pozitívnych. Jedným z nich bol fakt, že sa rodilo oveľa viac detí, ako je to v súčasnosti...

Mladomanželské pôžičky a iné ekonomické výhody sa podpísali pod to, že sa na Slovensku rodilo až stotisíc detí ročne. V šesťdesiatych až osemdesiatych rokoch minulého storočia dosahoval počet narodených detí jednej matke v pôrodnom veku v priemere 2,4 dieťaťa. V čase ekonomicko-spoločenských zmien na konci roka 1989 to ešte bolo 2,1 dieťaťa. Postupným zrušením týchto sociálnych opatrení a prispôsobovaním západným kultúrno-spoločenským hodnotám išiel v krátkom čase počet narodených detí prudko dole. Už v roku 2000 nastal kritický stav, pretože celková úhrnná plodnosť dosahovala hodnotu 1,1 s celkovým počtom päťdesiattritisíc narodených detí. V tomto roku sa táto hodnota pohybuje 1,5 dieťaťa na jednu matku, čo je ďaleko pod záchovnou hodnotou.

● Môžeme jednoznačne tvrdiť, že nástupom individualizmu, západného životného štýlu a nového ekonomického systému na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia sa demografický vývoj podstatne zmenil?

Áno. Nežná revolúcia priniesla v našej spoločnosti kvalitatívne zmeny, ktoré mali odraz aj v demografickom vývoji. Ešte v roku 2009 vstupovali mladí ľudia na Slovensku do manželstva v oveľa nižšom priemernom veku, ako je to dnes. V roku 2018 priemerný vek ženícha bol tridsaťštyri rokov a nevesty vyše tridsaťjeden rokov. V minulom roku sa narodilo približne päťdesiatsedemtisícšesťsto detí. Tu treba povedať, že v roku 2012 došlo k úprave metodiky, pretože sme prestali započítavať deti, ktoré sa narodili v zahraničí matkám s trvalým pobytom na Slovensku. Ich počet sa odhaduje na sedemtisíc. Keď zvážime, že tridsaťtisíc mladých ľudí študuje a desaťtisíce Slovákov pracuje v zahraničí, kladieme si otázku, koľkí z nich sa vrátia na Slovensko a budú tu žiť ako manželia? Tých vplyvov a súvislostí je, samozrejme, oveľa viac.

● Demografická kríza je však celoeurópsky problém...

Kým v čase spoločenskej zmeny v roku 1989 sa na Slovensku rodilo jednej matke v priemere 2,1 dieťaťa, v miléniovom roku to už bolo kritických 1,1 dieťaťa a ani v ďalších dvoch desaťročiach sa tento ukazovateľ nezlepšil, skôr naopak...

Presne tak. Celá Európa starne. Tento kardinálny problém by sa mal riešiť v rámci Európskej únie prijatím celoeurópskych pronatalitných opatrení. Už v súčasnosti niektoré štáty, ako napríklad Poľsko, Maďarsko alebo Ruská federácia, prijali významné kroky, ktoré pomôžu zvýšiť počet živonarodených detí v ich krajinách.

● Aké opatrenia by mohli na Slovensku stabilizovať celkovú úhrnnú plodnosť na prijateľnú úroveň?

Musíme si uvedomiť, že demografia je celospoločenská záležitosť. Nijakými rýchlymi dotáciami nedôjde automaticky ku kvantitatívnemu podstatnému nárastu počtu živonarodených detí. Ak chceme tento problém riešiť, musia si všetky politické strany, vláda SR spolu s cirkevnými a mimovládnymi organizáciami sadnúť za jeden rokovací stôl a spoločnými silami mobilizovať národ, že Slovensko v rodinách potrebuje tretie dieťa. Je zarážajúce, že na kresťanskom Slovensku máme až štyridsať percent detí narodených mimo manželského zväzku. Myslím si, že vynikajúco to vystihli otcovia biskupi, ktorí vo svojom pastierskom liste z roka 2017 hovoria, že Slovensko potrebuje Národný demografický plán. Je potrebné viac hovoriť o podpore tradičnej rodiny a dostať túto tému do rodín a do výchovy mladých ľudí, a tým sa pokúsiťzmeniť súčasnú celospoločenskú klímu.

● Touto témou sa zaoberala aj nedávna sedemnásta slovenská vedecká konferencia usporiadaná Slovenskou štatistickou a demografickou spoločnosťou.

Demografi tvrdia, že populačné starnutie je významnou črtou demografického vývoja. Konštatovali, že sa bude zvyšovať priemerný vek počtu neproduktívnych osôb a populačné starnutie je nezvratné a nastane s pravdepodobnosťou, ktorá hraničí s istotou. Prílev migrantov tento problém nevyrieši a ani výrazne vyššia predpokladaná úhrnná plodnosť tomuto populačnému trendu nezabráni. Znovu sa vraciam k tomu, že treba hľadať v rámci celospoločenskej diskusie komplexné celonárodné riešenia. Tu nejde o nejaké jednorazové riešenia v priebehu jedného roka. Na celý tento proces musíme hľadieť z hľadiska najbližších desaťročí, pretože je to otázka udržania aj našej tradičnej kultúry a hodnôt. Ak sa tento stav nezmení, nebude mať kto pracovať na budúcich dôchodcov. Alebo budeme nútení spoliehať sa na imigrantov? Treba urobiť viacero legislatívnych a ekonomických opatrení. Rád by som ešte pripomenul, že aj keď zdravotná starostlivosť o tehotné ženy je na Slovensku výborná, každoročne máme približne päťtisíc spontánnych potratov. Zrejme aj tu sú určité rezervy.

● Takže starnutie je stále intenzívnejšie a predstavuje najväčší demografický problém pre 21. storočie...

Očakáva sa, že počet obyvateľov SR nad šesťdesiatpäť rokov sa v období 2017 až 2060 zvýši približne z osemstosedemdesiattisíc na 1 635 000, čo predstavuje prírastok sedemstošesťdesiattisíc osôb. Vo vekovej skupine nad osemdesiat rokov pôjde o zvýšenie o štyristopäťdesiattisíc osôb. Tento významný prírastok seniorov v dôchodkovom veku prinesie záťaž pre dôchodkové zabezpečenie, zdravotníctvo a sociálne služby. Už v roku 2018 na Slovensku počet seniorov prvýkrát prevýšil počet detí. Rád konštatujem, že touto problematikou sa zaoberá aj Národohospodársky odbor Matice slovenskej, napríklad aj zorganizovaním konferencie o demografickom vývoji Slovenska v máji tohto roka.

O ČOM JE REČ

(Ne)zabudnime na Urválka

Peter ŠTRELINGER

Keby som položil otázku súčasným maturantom, kto to bol Josef Urválek, ktovie, či by som dostal čo i len jednu správnu odpoveď?! Ale že to nevie bývalá česká ministerka spravodlivosti, doktorka a profesorka práv, kandidátka na nového českého ombudsmana (verejného ochrancu ľudských práv) Helena Válková, tak to je na smiech a politický škandál. Pravda, tá kauza sa nás netýka, rozbúrila českú politickú scénu. Válkovej sa vzdal jej hlavný protežant premiér Andrej Babiš, ba aj prezident Miloš Zeman, aj keď ju do funkcie pôvodne navrhol práve prezident. A nám na Slovensku možno dobre padne, že pani profesorka (?) nie je slovenského pôvodu. Hoci, keby sme sa zamysleli, podobných politikov s rovnako nízkou úrovňou inteligencie by sme určite našli aj medzi vrcholnými slovenskými politikmi.

Vráťme sa však k problému: v Českej republike sa chystá výmena ombudsmanky Anny Šabatovej po odslúžení šiestich rokov a Helena Válková bola jednou z horúcich kandidátok. Lenže ako vysvitlo, bola nielen členkou komunistickej strany, ale aj spoluautorkou článku v odbornom časopise Prokuratúra (1979) s Josefom Urválkom, jedným z najkrvilačnejších prokurátorov v neslávnych päťdesiatych rokoch. Urválek bol žalobcom v procese s Miladou Horákovou či v Slánskeho procese, kde žiadal trest smrti pre všetkých odsúdených. Napokon padlo jedenásť hrdelných rozsudkov, medzi nimi aj pre Vladimíra Clementisa, bývalého ministra zahraničných vecí. Válková po otázke médií zahrala mŕtveho chrobáka a naivne odpovedala: „Netušila som, kto je Urválek!“ Pani profesorka a poslankyňa českého parlamentu za ANO nie je až taká mladá, aby o tomto človeku, či skôr hyene, nepočula. Narodila sa v roku 1951 a vyštudovala právo začiatkom sedemdesiatych rokov. V čase publikovania inkriminovaného článku o ochrannom dohľade mala teda dvadsaťosem rokov.

Biografia pani Válkovej nie je nepopísaný list. V roku 1972 vstúpila do KSČ (vraj z kariérnych dôvodov). Jej obrana pred médiami bola naozaj chabá. Absurdné, že nikdy nepočula to hrozné meno. Krvavý prokurátor Urválek má na svedomí mnoho justičných omylov. Aj tvárou pripomínal fašistického ideológa Goebelsa. Na jeho škrekotavý vysoký hlas z procesu so Slánským a spol. nemožno zabudnúť, nahrávky z procesu so Slánskym, ktoré vysielal naživo rozhlas, sa, našťastie, našli v archívoch. No pripomeňme si jeho slová: „Občané, soudci, ve jménu našich národů, proti jejichž svobodě a štěstí zločinci povstali, ve jménu míru, proti němuž se hanebně spikli, žádám pro všechny obviněné trest smrti. Nechť na vás rozsudek dopadne jako železná pěst bez nejmenšího slitování. Nechť je ohněm, který do kořene vypálí tuto hanebnou hlízu zrady. Nechť je zvonem, volajícím po celé naši krásné vlasti na pochodu k slunci socialismu.“ Josef Urválek sa ako prokurátor podieľal aj na ďalších procesoch v päťdesiatych rokoch, napríklad proti zástupcom cirkvi. Jeho meno je aj po takmer sedemdesiatych rokoch od procesov synonymom zverstva komunistického režimu. Jeho kariéra sa neskončila ani po Stalinovej a Gottwaldovej smrti. V roku 1957 sa dokonca stal predsedom Najvyššieho súdu a v tejto funkcii zotrval až do roka 1963. Vedenie KSČ ho odvolalo po tom, ako sa začali rehabilitácie nespravodlivo odsúdených.

Prokurátor Josef Urválek však neskončil ako jeho obete vo väzení či nebodaj na šibenici, súdruhovia ho odložili do Výskumného ústavu kriminalogického pri Štátnej prokuratúre. Tu bol dokonca zástupcom vedúceho. Jeho meno sa častejšie skloňovalo v období roka 1968. Bránil sa tým, že zvalil vinu na Gottwalda. A jeho argumenty boli, že obžalovaní sa pred súdom priznali k vine dobrovoľne, nesťažovali sa vraj, že vypovedali pod nátlakom. Túto odpornú kapitolu v dejinách nemožno preto vymazať z pamäti. Je paradoxom, že o nej nevedia, či na to chcú zabudnúť ľudia, ktorí sa uchádzajú o najvyššie funkcie štátu. To je jedno či v Čechách, alebo na Slovensku. Helena Válková je toho príkladom. Je smutné, že profesúru získala v roku 2006 na Trnavskej univerzite! Pani profesorka, ktorej chýbajú elementárne vedomosti, by sa mala od hanby skryť pod čiernu zem.

Jarná migrácia vtákov sa začala skôr a priniesla so sebou aj nákazy

Slovensko je v obkľúčení epidémií

Štefan ZLATOŠ – Foto: Emil SEMANCO

Kým bežne prvé druhy sťahovavých vtákov prilietajú až okolo polovice februára, tento rok sme ich zaznamenali na našom území o mesiac skôr. Nemožno vylúčiť, že práve s týmto nezvyčajným javom súvisia ložiská výskytu vtáčej chrípky v regióne strednej a východnej Európy vrátane Slovenska.

Národné referenčné laboratórium pre vtáčiu chrípku vo Zvolene oznámilo 8. 1. 2020 a následne 9. 1. 2020 diagnostikovalo pozitívny výsledok vyšetrenia na vtáčiu chrípku v Slovenskej republike. Ide o vysokopatogénny subtyp H5N8, ktorý bol potvrdený koncom roka 2019 a začiatkom roka 2020 aj v susednom Poľsku. Následne za ďalšiu oblasť výskytu bolo označené veľmi blízke okolie maďarského Ostrihomu. Je veľmi pravdepodobné, že sa vyskytuje aj v Ukrajine. Lokalizácia tohto ochorenia hydiny v Českej republike je prakticky iba otázkou času.

Šírenie vtáčej chrípky odborníci spájajú aj so skorším príletom sťahovavých vtákov počas tohtoročnej zatiaľ miernej zimy.

■ OPATRNE S CHOVMI

Miestne príslušná (k slovenskému ložisku) Regionálna veterinárna a potravinová správa v Nitre nariadila opatrenia zamerané na tlmenie choroby, jej kontrolu a zabránenie šírenia nákazy, v ochrannom pásme s polomerom troch kilometrov okolo ohniska a v pásme pozorovania s polomerom desiatich kilometrov okolo ohniska. Choroba bola zistená v súkromnom chove dospelej hydiny – kury domácej, v obci Zbehy. Zvieratá sa v chove už nenachádzajú a boli zneškodnené samotným chovateľom. Následne sa uskutočnilo predbežné čistenie a dezinfekcia chovného priestoru. Okrem dodržiavania povinných opatrení, nariadených veterinármi, sa odporúča chovateľom hydiny na Slovensku dočasne prerušiť ich voľný odchov, výbehy prekryť dostatočne hustou sieťovinou, aby nemohlo prísť do kontaktu medzi voľne a doma chovanými jedincami. Nákazu sú schopné prenášať aj vrabce.

■ HROZÍ MOR

Africký mor ošípaných je ďalšia súvisiaca téma. Na Slovensku sa po nedávnych výskytoch ohnísk jeho nákazy už ďalšie neobjavili. Nie je to však informácia na upokojenie, v lokalitách, kde sa územie Slovenska stretáva s poľským, zatiaľ iba z poľskej strany, africký mor ošípaných naberá na intenzite. V Poľsku zaznela zaujímavá diskusia, ktorá poukazuje aj na to, že poľovačky v tomto období pôsobia proti šíreniu tejto nákazy kontraproduktívne. Otázne je tiež, či je rozumné likvidovať odstrelmi vlkov, teda prirodzených predátorov diviačej zveri. Tá sa počas koncentrovaných poľovačiek presúva do iných ako jej zvyčajných teritórií. To zas prispieva k rýchlemu šíreniu ochorenia.

■ KONTROLA POTRAVÍN

Z celkového počtu 4 684 kontrol bolo ich najviac v stredných predajniach – 1 293, potom nasledujú malé predajne – 1 206, a hyper a supermarkety – 908. Vykonaných bolo aj 164 kontrol mimo bežného pracovného času, z čoho pri päťdesiatich kontrolách boli zistené nedostatky. Mimo pracovného času bolo skontrolovaných 92 právnych subjektov a 159 prevádzok, nedostatky sa zistili v päťdesiatich prevádzkach. Najviac nedostatkov bolo v hygiene budov a prevádzky, v hygiene technologického zariadenia a pracovných pomôckach a v predaji po dátume spotreby a minimálnej trvanlivosti.

■ TESTY SÚ POMALŠIE

To však nie je kritika smerom k špecializovaným laboratóriám, vyplýva to zo špecifických technologických postupov. Aj z toho dôvodu sa až teraz na verejnosť dostávajú výsledky testov potravín, ktoré boli podrobené kontrole ešte v novembri minulého roka. Požiadavkám legislatívy nevyhovelo dvadsaťdva vzoriek, čo z množstva ukončených vzoriek predstavuje 2,9 percenta.

Veľmi riskantné je v období nákaz vtáčej chrípky či afrického moru ošípaných nakupovať mäso a mäsové výrobky či vajcia na ľudových trhoch. Rozhodne sa neodporúča ani ich nákup z pojazdných neautorizovaných predajov. Naopak, s takmer stopercentnou istotou možno konštatovať, že potraviny, ktoré sa dostávajú do bežnej obchodnej siete, sú pod prísnym dohľadom kontrolórov. A to nielen podnikových, ale aj veterinárnych inšpektorov. Pritom kontroly sa uskutočňujú v celom dodávateľskom reťazci – od prvovýrobcu cez spracovateľa, dopravcu až po obchod.

■ VTÁČIA CHRÍPKA

Je to infekčné ochorenie, ktoré postihuje kury domáce, morky, kačky, husi, perličky, prepelice, holuby, bažanty, jarabice, labute, kormorány, čajky, hrdličky, škorce, drozdy, lastovičky, vrabce, ale aj pštrosyv či emu. Ochorenie sa môže preniesť aj na iné cicavce, najmä ošípané. Hlavnými klinickými príznakmi je strata plachosti, znížená aktivita a príjem krmiva, postihnuté jedince sa zhlukujú pod tepelným zdrojom, majú našuchorené perie, nosnice častejšie kvokajú, klesá znáška. Objavujú sa aj respiračné príznaky, ako sú kašeľ, kýchanie, chrapot, nadmerné slzenie, opuchy hlavy, viečok, výtok z nosových otvorov, ale aj poruchy tráviaceho a nervového systému.

Zarážajúco veľa mladých ľudí u nás neštuduje, ale ani nepracuje

Vzdelávanie nezohľadňuje potreby trhu práce

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Terajšie parlamentné strany, ale aj niektoré neparlamentné politické subjekty tvrdia, že medzi najväčšie slabiny našej ekonomiky treba rátať nefungujúce školstvo, ktoré nedokáže ponúknuť nášmu trhu práce požadovanú škálu a kvalifikačnú úroveň absolventov. Je príčinou tohto stavu chaotický vzdelávací systém, ktorý sa menil za každého ministra školstva, alebo menej motivovaný a slabo platený pedagogický zbor? To je otázka na dlhé debaty. Čo však určite vieme, je, že pri akomkoľvek hodnotení našich žiakov v rôznych medzinárodných porovnaniach obsadzujeme spodné priečky. Pravdou je aj to, že lepší študenti odchádzajú študovať do zahraničia a odtiaľ sa obyčajne vracajú len sporadicky.

Za posledné roky sa do školstva zo štátneho i z európskeho rozpočtu investovali nemalé peniaze, čoho dôkazom je nadštandardný rast miezd pedagogických, ale aj nepedagogických pracovníkov. Pokiaľ v ostatných odvetviach hospodárstva bol rast miezd v porovnateľnom období v priemere o dvadsaťosem percent, zatiaľ v školstve to bolo až o šesťdesiatpäť percent, čo sa však na úrovni absolventov takmer vôbec neprejavilo. Terajšie mzdy v školstve by už nemali byť dôvodom na to, aby absolventi pedagogických fakúlt odchádzali po skončení pracovať do iných oblastí verejnej správy, keďže ich nástupné platy sú už na úrovni absolventov z iných porovnateľných vysokých škôl. A preto bude treba hľadať aj iné dôvody terajšieho neuspokojivého stavu našich absolventov a ich schopností vyhovieť požiadavkám ich budúcich zamestnávateľov.

■ NEEFEKTÍVNI ABITURIENTI

V posledných rokoch sa slovenskej ekonomike darilo, čo malo vplyv aj na dopyt po kvalifikovanej pracovnej sile, ktorá sa z domácich zdrojov takmer nedala doplniť. Dôvod? Okrem narastajúceho počtu odchádzajúcich do dôchodku a klesajúceho počtu absolventov sme konštatovali, že väčšina abiturientov stredných škôl nepracuje v odbore, ktorý študovali, niektoré odbory ich chrlia viac, ako ich potrebuje trh práce, a až tretina vysokoškolských absolventov pracuje na pozícii stredoškoláka.

O neefektívnych nákladoch, vynaložených najmä z verejných zdrojov, málokto pochybuje. Nemôžeme sa čudovať, že zamestnávatelia na zapracovanie takýchto „kádrov“ do príslušných profesií musia vynaložiť ďalšie dodatočné prostriedky. Zatiaľ sa ukazuje, že najefektívnejším spôsobom prípravy ich budúcich zamestnancov je už odskúšané duálne vzdelávanie, čo nie je nič iné ako v minulosti forma stredných odborných učilíšť zriadených pri väčších štátnych podnikoch.

Keďže na slovenskom trhu práce chýbajú zamestnanci, zamestnávatelia sú nútení prijímať takmer všetkých záujemcov o prácu. A čo je pre nich najhoršie, mzdy im rastú rýchlejšie ako ich produktivita práce – so všetkým negatívnymi dôsledkami na podnikové hospodárske výsledky. O tom, ako sa ďalej bude vyvíjať trh práce, rozhodnú zásahy do teraz spomaľujúcej ekonomiky, ktorá zamestnáva stále viac cudzincov, väčšinou z krajín mimo schengenského priestoru. Na Slovensku pracuje vyše sedemdesiattisíc zahraničných pracovníkov. O to väčším prekvapením je štatistický údaj, že asi dvadsať percent mladých vo veku od dvadsať do tridsaťštyri rokov u nás neštuduje, ale ani nepracuje. V Česku je to o päť percent „povaľačov“ menej. Nie sú to až také alarmujúce údaje, keďže v Taliansku napríklad nepracuje, ale ani neštuduje v spomínanom vekovom rozpätí takmer tretina najproduktívnejšej populácie...

■ NÁBORY DO ŠKÔL...

Na úrovni absolventov našich škôl sa podpisuje takmer neexistujúci systém prijímacích pohovorov, ktorý väčšinou nahrádza skôr nábor, čo určite degraduje úroveň vzdelania. Mnohých študentov nemotivuje získať požadované vedomosti, skôr záujem mať pred menom titul bez hodnoty, ktorý sa stáva kritériom pre vyšší nástupný plat. K tomu pomáha aj terajšia úroveň počítačovej a mobilnej komunikácie a jej „zneužívanie“ najmä pri písomných testoch.

Kto však uvažuje racionálnejšie, odchádza študovať a napokon aj pracovať do zahraničia. Samozrejme, že za terajšími vzdelanostnými a mzdovými problémami treba vidieť aj väčšinový montážny charakter nášho priemyslu s nižšou pridanou hodnotou, a teda aj nižšou produktivitou práce, čo sa odráža i na mzdách zamestnancov na Slovensku. Naša vedecko-výskumná základňa tiež nie je na požadovanej úrovni, čo má tiež vplyv na nižšiu úroveň nášho školstva. A preto sa právom očakáva, k akým zmenám dôjde v školstve po terajšom nadštandardnom zvyšovaní platov pedagógov. Bez zásadnejšieho obratu a kvalitatívnejšej zmeny nebudeme vedieť zabezpečiť vyššiu vzdelanostnú úroveň našich absolventov tak, ako bude potrebné pre nastupujúcu štvrtú generáciu priemyselnej revolúcie.

NA MARGO

Nepísaným pravidlom demokratickej spoločnosti v čase vrcholiacej, v našich podmienkach špinavej a nenávistnej predvolebnej kampane je zverejňovanie volebných programov a vízií jednotlivých politických strán a hnutí uchádzajúcich sa o priazeň voličov. Informujú v nich širokú verejnosť, akú politiku plánujú robiť v prípade, ak by sa dostali do vlády. Väčšina slovenských voličov však vôbec nepozná hodnotové nastavenia jednotlivých strán. Hnacím motorom kampane sa tak nestávajú odborné diskusie, ale zosmiešňovanie, diskreditovanie a kriminalizovanie politických oponentov. Nekonečné hádky šikovne využívajú maďarské menšinové strany.

Skrytí iredentisti

Vo svojich programoch maďarským voličom bez hanby predstavujú konkrétne kroky vedúce k jedinému cieľu – autonómii južného Slovenska. Dovoľte mi ich predstaviť. Radikálni iredentisti vytvorili spoločnú kandidátku Maďarská komunitná spolupatričnosť pozostávajúca zo Strany maďarskej komunity (SMK), Maďarského fóra a Spolupatričnosti. Vo svojich programových tézach v rámci regionálneho rozvoja chcú presadiť založenie Rady a Akadémie pre rozvoj Južného Slovenska. V školskej oblasti sú za vytvorenie školskej samosprávy pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. Ďalším znakom ich iredentistickej politiky je arogantná požiadavka zrušenia zákazu dvojitého občianstva, uznania skupinových práv, ako aj požiadavka vytvorenia školskej a kultúrnej samosprávy. V oblasti verejnej správy chcú vytvoriť tzv. regionálnu samosprávu so špecifickým právnym postavením a systém menšinových samospráv pre diaspóry a periférne menšiny. Čerešničkou na torte je požiadavka uznania maďarčiny ako regionálneho úradného jazyka. Ani navonok umiernenejší Most – Híd tiež neupúšťa od svojich iredentistických požiadaviek. Nielenže presadzuje vytvorenie až šestnástich samosprávnych krajov, ale arogantným spôsobom požaduje aj neopodstatnenú zmenu obsahu preambuly Ústavy SR zakotvením „rovnosti“ štátotvorného národa a autochtónnych národností. Bugárovci tiež presadzujú zavedenie školskej samosprávy, maďarčiny ako regionálneho úradného jazyka na území južného Slovenska alebo zrušenie zákazu dvojitého občianstva.

Voľby budú teda aj akýmsi referendom o budúcich slovensko-maďarských vzťahoch. Ukážu, či slovenskí Maďari stále považujú za svoj najväčší problém súčasné štátotvorné usporiadanie, alebo svoju dôveru vložia do rúk liberálnym kozmopolitným politickým subjektom. Je však nesporným faktom, že na Slovensku oproti okolitým štátom sú práva národnostných menšín vysoko nadštandardné. Ak táto skutočnosť nestačí maďarským menšinovým politikom, máme právo sa pýtať, aké sú ich skutočné ciele. Ich volebné programy naznačujú, že v čase jubilejného stého výročia podpísania Trianonskej zmluvy budú stupňovať svoje požiadavky. Žiaľbohu, našou nerozvážnosťou a nekonečnými hádkami medzi sebou pomáhame postupnému okliešťovaniu Slovenska na prospech južného suseda.

Matej MINDÁR

ROZHOVOR TÝŽDŇA

Daniela PŠENÁKOVÁ: Spúšťa sa cielený proces prepisovania histórie, čo je nebezpečný jav

Ako vrátiť Slovákom a ich deťom historickú pamäť

Zhováral sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: autor

Daniela PŠENÁKOVÁ je učiteľka dejepisu v Základnej škole J. G. Tajovského v Senci, v jednej z najväčších základných škôl na Slovensku. Sedíme v kabinete po vyučovaní, pijeme kávu a rozprávame sa s touto sympatickou a rozhľadenou dejepisárkou o strastiach učiteľského povolania a názoroch na zanedbávanú slovenskú históriu v učebných osnovách. Bez zveličovania sa zhodneme na jednom, že učiteľ je po rodičoch najdôležitejší človek, ktorý vplýva na výchovu detí aj v časoch všeobecnej ľahostajnosti k etickým hodnotám, preto by si toto povolanie zaslúžilo nielen spoločenskú pozornosť, ale aj úctu.

● Čo spôsobilo, že ste sa rozhodli pre dejepis ako jeden z predmetov vášho budúceho povolania?

Tento predmet som mala rada už od základnej školy. Mala som skvelého učiteľa, ktorý vedel vyvolať záujem o dejepis pútavým rozprávaním, lebo jeho výklad to nebolo opakovanie učebnicového textu, to bolo dobrodružstvo poznávania príbehov a udalostí z histórie. Na strednej škole som sa len utvrdila v tom, že dejepis nebude len mojou záľubou, ale predmetom môjho ďalšieho štúdia. A na vysokej škole som mala opäť šťastie na výborných učiteľov.

● Čo vás ako študentku na strednej škole najviac zaujalo z našich dejín?

Na túto otázku neviem odpovedať jedným slovom – významných období v slovenských dejinách bolo viac. Mňa vždy zaujímala otázka, kde sú naše korene, kto sú naši predkovia, teda naša najstaršia slovenská história, ale aj neskoršie úseky dejín ako romantizmus a osvietenstvo.

● Študovali ste históriu ako samostatný predmet?

Nie, na filozofickej fakulte som študovala učiteľstvo a predmety slovenský jazyk a literatúra a dejepis. Ak by som si mala zopakovať štúdium na vysokej škole, slovenčinu by som ako predmet už niky študovať nešla, pretože bola pre mňa veľmi ťažká najmä gramatika, sémantika, syntax a vôbec teória jazyka. Viac ma zaujímala literatúra. Slovenčinárky, a to je všeobecne známe, majú veľmi veľa práce, ustavične opravujú písomky, diktáty, slohy... A teraz si predstavte, že máte v triede dvadsaťpäť-tridsať detí, to vám zaberie hodiny a hodiny práce doma. Z tohto hľadiska je dejepis pre mňa oddych.

● Štúdium učiteľstva to nebola len kombinácia dvoch hlavných predmetov, ale aj nejaký ten semester didaktiky, metodiky vyučovacieho procesu. Pripravila vás vysoká škola dostatočne na učiteľskú prax?

Keď porovnám prax na iných vysokých školách, povedzme biológov, chemikov a absolventov iných študijných odborov nepedagogického smeru, tak tvrdím, že štúdium učiteľstva nemá s praxou absolútne nič spoločné. Nič. Prísť do školy a učiť deti je v porovnaní s tým, čo sme sa učili na didaktike, sto a jeden.

● Mohli by ste to vysvetliť trochu bližšie?

Predstavte si situáciu: štyridsaťpäť minút učíte v jednej triede, potom po prestávke prídete do celkom inej triedy, v ktorej sú iné deti, iného veku, na inom stupni vývoja, učíte ich niečo celkom iné, a tak to ide celý deň dookola. Je to ako keď prepínam televízor z jedného kanála na druhý: každý program, čiže každá vyučovacia hodina je iná. Na túto prácu neexistuje návod. Didaktika na vysokej škole bola vlastne prezentáciou manuálu pedagogickej praxe. Každý si vybral zo svojho predmetu nejaké obdobie a predviedol svoju vyučovaciu hodinu pred didaktikom a spolužiakmi. Bolo to dosť neprirodzené, mne to veľa nedalo, reálne som odučila možno dve hodiny, nie viac. Rozumiem, že sa nedá dosiahnuť, aby si študent odkrútil dvojtýždňovú prax na nejakej základnej škole, niečo sa naučil a nadobudol aké-také skúsenosti, ja hovorím len za seba, že keď sa po absolvovaní učiteľského štúdia ocitnete v triede pred žiakmi, cítite sa, akoby vás hodili do bazéna a učili ste sa plávať.

Od mladých pedagógov nepočujeme často také otvorené slová o školskej problematike, najmä o vyučovaní slovenských dejín, aké zazneli v rozhovore s Danielou PŠENÁKOVOU, učiteľkou dejepisu v ZŠ J. G. Tajovského v Senci.

● Hodia vás do vody – plávajte. To je dobrá metafora vstupu do učiteľského povolania. Chceli ste učiť? Bol to váš životný cieľ?

Na vysokú školu som išla s predsavzatím, že chcem učiť a zotrvala som pri tom. Medzi mojimi spolužiakmi však boli aj takí, čo ich aj bavil študijný predmet, ale vedeli, že neskončia ako učitelia, potrebovali len vysokoškolský titul. Pán profesor Kačala, známy jazykovedec, nám na začiatku prvej prednášky položil otázku: „Prihláste sa, ktorí z vás chcú učiť?“ Niektorí sa neprihlásili a pán profesor sa ich spýtal: „A čo tu potom robíte?“

● Pred štyridsiatimi rokmi tento jav bol skôr výnimkou. Absolvent pedagogickej fakulty dostal „umiestenku“ a musel nastúpiť. Čomu pripisujete problém, že učiteľstvo je pre mnohých neatraktívne povolanie?

Určite to budú platové podmienky v základnom a strednom školstve, ktoré sú nevyhovujúce najmä pre mužov. Ale domnievam sa, že žena už tým, že je predurčená na materstvo, má to v génoch, vie lepšie komunikovať s deťmi. Pritom si nemyslím, že muži nemôžu byť dobrými učiteľmi, naopak, mnohí úlohu pedagóga zvládajú výborne a sú autorita pre žiakov.

● V Japonsku muži vychovávajú deti aj v materských školách, u nás by to bolo nepredstaviteľné. Možno sa nepomer medzi ženami a mužmi v našom školstve stáva nedobrou tradíciou. Aké boli vaše učiteľské začiatky?

Ťažké. Po absolvovaní štúdia som zostala na materskej a po tej prestávke som vhupla do školy a hneď som dostala triedu. Úprimne poviem, že po dvoch týždňoch som stratila hlas. Nevedela som, čo mám robiť. Keď chceli deti niečo povedať, tak povedali bez toho, aby sa prihlásili alebo prišli ku katedre, len tak, akoby boli na ulici. Pochopila som, že to nefunguje tak, ako keď som ja sedela v školských laviciach, keď bolo slušné správanie v triede zvyklosťou, a bola som šokovaná z toho, ako sa to za desať rokov zmenilo. Ale všetko zlé je na niečo dobré. Mnohému som sa naučila a mnohému som postupne naučila aj deti. Dnes mám s nimi dobrý vzťah. Moje začiatky boli naozaj ťažké, chodila som spávať o jedenástej večer, lebo som sa dôkladne pripravovala na hodiny. Po rokoch skúseností je to, pravdaže, iné.

● Vráťme sa k vášmu obľúbenému predmetu – ako učíte slovenský dejepis na základnej škole?

Dobrá otázka. Slovenské dejiny sa usilujem deťom priblížiť formou rozprávania. Neobťažujem ich rokmi, dátumami, s výnimkou medzníkových období. Chcem, aby žiaci chápali dejinné udalosti na postupnej časovej osi, v historických súvislostiach, prečo sa to stalo. S knihou pracujem minimálne. V nižších ročníkoch využívam nielen noetickú, poznávaciu, ale aj zábavnú formu, ľudovo povedané, hovorím im na pripútanie pozornosti aj nejaké „pikošky.“ Lepšie si potom zapamätajú historické príbehy. Testy sú v mojej praxi druhoradé, uprednostňujem ústne vyjadrovanie detí a som rada, keď dokážu súvisle prerozprávať, čo počuli odo mňa predtým.

● Chodíte v rámci vyučovania s deťmi na exkurzie?

Chodíme, samozrejme, a nikto nám nepredpisuje, kam máme ísť. Pre žiakov to má veľký význam, vidia na vlastné oči to, o čom sa učia v škole, napríklad ako vyzeralo Ducové, slovanské hradisko z čias Veľkomoravskej ríše z deviateho-desiateho storočia. Väčšina detí navštívi takú historickú pamiatku možno prvý, možno jediný raz v živote, pretože rodičia ich tam jednoducho nezoberú. Každoročne chodíme do Modry do múzea Ľudovíta Štúra, a keď bude teplejšie, chystáme sa na Devín aj do Bratislavy na Slavín. Možností je naozaj veľa a my ich využívame.

● Domnievate sa na základe niekoľkoročnej praxe, že je na základných školách málo dejepisu alebo že by stačila v šiestej, siedmej triede hodina týždenne tak ako dnes?

Deviataci majú dejepis tri hodiny týždenne, ale správne hovoríte, že piataci až ôsmaci majú týždenne iba hodinu. Táto nerovnomerná časová dotácia je podľa mňa problém, pretože v nižších triedach sa hovorí o základoch našej histórie, o dejinách starých Slovákov, o pôsobení sv. Cyrila a Metoda na Veľkej Morave, o vzniku Uhorského kráľovstva a časový priestor vo vyučovaní je na celé toto obdobie veľmi malý. Je to rozvrhnuté zle, a to nehovorím o ďalšom probléme, že v učebniciach sú v niektorých interpretáciách historických javov očividné chyby, nechcem priamo povedať že bludy. Musím sa spýtať trochu kacírsky, prečo sú dejiny okresané na biednu časovú dotáciu a prečo je napríklad environmentálna výchova samostatný predmet? Veď to učivo by sa mohlo rozložiť do iných predmetov v rámci medzipredmetových vzťahov a dosiahol by sa rovnaký, a možno ešte lepší efekt.

● Čo sa učí na hodinách dejepisu pre deviatakov, keďže tam je výrazný časový nárast oproti predchádzajúcim ročníkom?

Koniec ôsmeho ročníka je prvá svetová vojna a začiatok deviateho je opäť prvá svetová vojna a má sa to končiť súčasnosťou. Nevidíte v tom veľký nepomer? Na to deviatacké učivo dejepisu by stačili dve hodiny týždenne, a nie tri. Okrem toho človek musí mať nejaký odstup od historických udalostí, aby ich mohol objektívne hodnotiť. Veď iba teraz sa začínajú otvárať archívy a veľa vecí sa môže zmeniť.

● Hovorí sa, že dejiny píšu víťazi. Ak k tomu chýba ešte časový odstup, do histórie sa môže primiešať ideológia. V živote jednej generácie sme boli svedkami toho, že čo v histórii platilo včera, dnes neplatí. A čo bude platiť zajtra? Učiteľom dejepisu nezávidím...

Stačí, ak sa pozrieme na to, čo sa nám podsúva o nedávnej histórii, napríklad kto rozpútal druhú svetovú vojnu. Čo nám bolo doteraz jasné ako facka, je zrazu spochybňované. Je neprijateľné, ak o histórii hovoria v televízii a píšu v novinách ľudia, ktorí nepoznajú archívy alebo jednoducho ignorujú pramene. Naopak, ľuďom, ktorí sa zaoberajú históriou profesionálne po celý život, sa uberá verejný priestor. Nálepkujú sa dejinné udalosti aj osobnosti, spúšťa sa cielený proces prepisovania histórie, a to je veľmi nebezpečný jav.

● Paradoxne, našu históriu nám dlho písali iní. Boli sme vo vleku uhorskej, vlastne maďarskej historiografie, potom československej, vlastne českej interpretácie slovenských dejín. Akoby Slováci ako národ nejestvovali. Našťastie, už pred druhou svetovou vojnou a po nej vyrástli na Slovensku vynikajúci historici a jazykovedci, napríklad Bohuslav Chropovský, Matúš Kučera, František Hrušovský, Ján Doruľa, Milan Ďurica, ktorí hovorili o starých Slovákoch od šiesteho-siedmeho storočia. Niektorí vykladači našich dejín sa v médiách z toho smejú. Akoby sme ani nemali svojich predkov, akoby sme boli len Európania.

Európske obyvateľstvo tvoria predsa národy. Tak ako neexistoval uhorský alebo československý národ, hoci takto bol konštituovaný v masarykovskej ústave prvej Československej republiky, tak neexistuje ani pojem európsky národ, ale národy Európy. Národ nie je nejaké náhodné, umelo vytvorené spoločenstvo, veď ho spája spoločný historický vývoj a najmä spoločný jazyk. Alebo aj jazyk je umelý konštrukt?

● V slovenskej historiografii sa vedie dosť zbytočný spor o tom, či je správne hovoriť o starých Slovákoch alebo či bol Svätopluk korunovaným veľkomoravským kráľom či len kniežaťom. Majú tieto spory nejaký význam pre učiteľku dejepisu na základnej škole?

Považujem to za marginálne otázky. Keď hovoríme o starých Maďaroch, starých Poliakoch, starých Čechoch, prečo by sme nemohli hovoriť o starých Slovákoch? Pravda, o korunovácii Svätopluka nemáme historický dokument, isté je len to, že bol kráľom moravských Slovenov pre pápeža Štefana V., pre kronikára Regina Prumu a pre Fuldské anály, nehovoriac o Kozmasovej kronike a učencoch z Arábie aj Perzie, ktorí prechádzali cez naše územie. Svätopluk mal v histórii stredovekej Európy väčší význam a vplyv ako mnoho formálne korunovaných hláv pred ním a po ňom. To je podstatné, a nie spory o jeho titul.

● Stále ktosi útočí proti veľkým osobnostiam slovenských dejín. Istý publicista, moderátor RTVS a vyštudovaný teológ nazval Ľudovíta Štúra antisemitom a Svetozára Hurbana Vajanského zaprdeným hlupákom. Nedesí vás ako učiteľku dejepisu taká zloba a svojvoľné krivenie pamäti národa?

Priznám sa, nemám slov a nemienim sa tým človekom zaoberať. Poviem len, že stopa, ktorá tu zostala po Štúrovi, je nezmazateľná. Štúr a Hurban boli osobnosti, ktoré sa neváhali obetovať pre svoj národ, keď bolo treba, za národ vzali do ruky aj zbraň. Kto by sa obetoval dnes ako štúrovci, ako Hlinka, ako Štefánik? Z histórie sme na dlhé desaťročia vytesnili Milana Rastislava Štefánika a kde sa dá, gumujeme z nej aj veľkého národovca Andreja Hlinku. A teraz len na okraj poviem, že som sa stretla počas svojej učiteľskej praxe, že deti v šiestom ročníku nevedeli, kto bol Ľudovít Štúr, a nepoznali Ľudmilu Podjavorinskú, Pavla Dobšinského či Andreja Kmeťa – nevedeli o osobnostiach, s ktorými sme sa stretávali my v našich školských časoch, keď sme recitovali básničky alebo keď nám o nich rozprávali učitelia, prípadne aj rodičia.

● Aký je váš názor, máme my Slováci národné povedomie alebo ak chcete národnú hrdosť na úrovni ostatných európskych národov – Francúzov, Nemcov...?

Myslím si že nie, nemáme. Učiteľ je po rodičoch druhý najdôležitejší človek, ktorý dieťa ovplyvňuje, a on má tú moc prebudiť v ňom národnú hrdosť, cit národnej spolupatričnosti. A kde inde to má robiť, ak nie na hodine dejepisu a slovenčiny?! Ale asi prejde veľa rokov, kým sa veci napravia a kým pravdivé poznávanie slovenskej histórie v školách a vo verejnom priestore prinavráti Slovákom historickú pamäť.

Hrial nás pocit spolupatričnosti, potrebnú sebadôveru dodával štrngot kľúčov...

Malé zamyslenie po veľkom výročí

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

To je ono! Hrmelo námestiami. Odíďte! Žiadna partaj nemôže mať vedúcu úlohu! Nikto nesmie mať nijaké privilégiá! Dubček na Hrad!... Nikto nemal na mysli návrat starých čias. Snom bola občianska sloboda. Nerozmýšľali sme o tom, že rýchly spád udalostí môže mať aj svoje zákulisie. Ani nám na um neprišlo ho hľadať. Komu by to aj napadlo, že nitky bábkového divadla vedú až kamsi za more!

Keby nám niekto tvrdil, že dokonca aj Husák mal vtedy v réžii prsty, nikto by neveril. A bolo to tak. Občianskemu fóru ako premiéra podstrčili komunistu, dokonca člena dovtedajšieho vládneho kabinetu, štyridsaťtriročného Mariána Čalfu. Predstavitelia Občianskeho fóra, podobne ako u nás špičky VPN, sa nepchali do exekutívy. Po prvé – nemali skúsenosť s vládnutím, ale čo bolo asi dôležitejšie, nechceli niesť priamu zodpovednosť za chod štátu, chceli zostať sivými eminen-

ESEJ

ciami, politbyrom, režírovať vývoj nekonvenčne nahodení, s bradami, vo svetroch a v zafajčených kútoch. V Bratislave im pasoval do kariet dôveryhodný človek, tiež s vládnou praxou – profesor Čič, dovtedy minister spravodlivosti, jeho postavili na čelo dočasnej vlády. Šéfom federálnej vlády sa stal Husákov tip. Prečo práve Čalfa? Starý politický šachista Husák kalkuloval: Ak sa stane predsedom vlády Slovák, nemôže už byť Slovák prezidentom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. A tak je vopred vylúčené, že by ním mohol byť Alexander Dubček. Pri storočnici G. Husáka to videl človek, ktorý poznal pozadie udalostí – profesor Ivan Laluha, aj takto: „Ak by sa bol stal prezidentom Dubček, Husák by to bol pochopil ako stratu zmyslu svojej existencie, lebo by sa bolo ukázalo, že jeho režim bol tých dvadsať rokov nelegitímny."

Potom sme počúvali predvolebný prejav jedného (napokon jediného) kandidáta na prezidentské kreslo, človeka, ktorý získal väčšiu popularitu za morom ako doma, kde ho dokonca jeden novinár nazval „okrasnou etiketou na prázdnej ľaši": „Americkí vojaci by nemali byť ďalších sto rokov odtrhnutí od svojich matiek len preto, že Európa nie je schopná byť garantom svetového mieru."

A niekoľko dní nato, 26. februára 1990, pri návšteve v Moskve vtedajšiemu najvyššiemu ruskému predstaviteľovi Václav Havel takto tlmočil svoju víziu: „Je nevyhnutné, aby sa rozdelenie Európy odstránilo a aby sa vybudoval nový bezpečnostný systém, ktorý by nahradil súčasné antagonistické štruktúry, a aby sa stal nástupcom Varšavskej zmluvy i NATO. (...) Jedným slovom, treba urobiť bodku za druhou svetovou vojnou a zmeniť skutočnosť, že sa Európa stala najväčším arzenálom zbraní!"

Lenže, ako vraví aforista: Novembrová revolúcia bola nežná. Drastické sú len následky.

■ NAJVÄČŠÍ KŠEFT

Veksláci spred tuzexov a medzinárodných hotelov rýchlo pochopili, že to, čo príde, bude väčší kšeft ako všetky doteraz. Takto alebo podobne rozmýšľali aj komunistickí funkcionári novej generácie. Poznali skutočnú cenu, stav a možnú budúcnosť dôležitých podnikov. A vedeli v tom chodiť. Jednému z bývalých najvyšších plánovačov sa ktosi z kolegov už v prvej vlne veľkej privatizácie vysmieval, že privatizuje mlyny, a nie, povedzme, neporovnateľne väčšie závody ťažkého strojárenstva. Odpovedal mu: „V Otčenáši sa o strojoch nehovorí, ale prosí sa: chlieb náš každodenný daj nám dnes!" Nečudo, že Lexovci patria k najbohatším.

Napokon i spoločná vlajka, ktorá „slúžila" Čechom aj Slovákom v spoločnom štáte, ostala napriek dohodám našim západným susedom.

Veľkým ťahom bolo založenie investičného fondu a v jeho mene skupovanie kupónových knižiek od nás nepodnikavých. Banky na to rady požičali, zálohou boli predsa miliardové podniky. Sto miliónov korún majitelia fondov vrátili obratom ruky – veď to nebol ani ročný zisk veľkého podniku. Zrazu sa stali majiteľmi rozprávkových majetkov. Tvorila sa „nová vrstva slovenských podnikateľov". Podľa straníckeho trička sa rozdávali hrozienka z koláča: cukrovary, liehovary a konzervárne od Brodského po Slovenské Nové Mesto; podniky a závody koncernu Tatrasklo v Lednických Rovniach, Poltári, Málinci, Zlatne, Utekáči, Katarínskej Hute, Nemšovej a Bratislave; fabriky trustu Slovakotex v Ružomberku, Bratislave, Liptovskom Mikuláši, Kežmarku, Holíči, Kútoch, Šaštíne, Revúcej, Banskej Bystrici, Žiline, Trenčíne, Púchove, Prešove, Bánovciach; na márne kusy sa rozbila Slovcepa s podnikmi v Štúrove, Ružomberku, Žiline, Harmanci, vo Vranove, v Skalici, Martine, Slavošovciach, Gemerskej Hôrke; aj gigantický trust Slovchémie s niekoľkými kombinátmi v Bratislave a ďalšími v Dubovej, Novákoch, Smoleniciach, Žiline, Hnúšti, Šali, Strážskom, Poštornej, Humennom, vo Svite, v Senici, Púchove, Dolných Vesteniciach, Nitre...; drobili sa moderné kolosy Závodov ťažkého strojárstva v Martine, Detve, Dubnici nad Váhom, Košiciach, Bratislave, Komárne, Banskej Bystrici, Krupine a vo Zvolene; najväčšie obuvnícke priemyselné centrá v Partizánskom a Bardejove, ktoré ročne vyrábali štyridsať miliónov párov topánok; hlinikáreň v Žiari nad Hronom, Kovohuty v Istebnom, závody inžinierskej a priemyselnej prefabrikácie od krajného východu cez Sučany až po Veľké Leváre; trust podnikov drevárskeho a nábytkárskeho priemyslu; koncern energetických podnikov so sieťovo pospájanou výrobou vo Vojanoch, v Novákoch, Trenčíne, Bohuniciach, Žiline, Košiciach, Tlmačoch; Slovenské lodenice v Komárne; magnezitové závody v Hačave, Jelšave, Lovinobani, Košiciach, Lubeníku, Banskej Belej, Kalinove a Kunovej Teplici; pivovary a sladovne po celom Slovensku; Slovakofarma v Hlohovci a Biotika v Slovenskej Ľupči; cementárne a vápenky v Banskej Bystrici, Košiciach, Bratislave, Nitre, Trenčíne, Lietavskej Lúčke, Rohožníku, Ladcoch, Hornom Srní, Bystrom a Stupave; strojárne a smaltovne v Zlatých Moravciach, Nových Zámkoch, vo Fiľakove, v Myjave, Medzeve, Pohorelej, Poprade, Piešťanoch; podniky Strojstavu v Bernolákove, Novom Meste nad Váhom, Záhorskej Vsi, Šahách, Prešove a Senci; Calex v Nových Zámkoch; Chirana v Piešťanoch; Tesla v Stropkove, Liptovskom Hrádku, Bratislave; Gumon, Kablo, Matador v Bratislave; Výskumný ústav mechanizácie a automatizácie v Novom Meste nad Váhom, VUKOV a ústav robotizácie v Prešove a Výskumný ústav zváračský v Bratislave, ktoré si na svoju činnosť, na školy, čo vlastnili, a ešte aj na financovanie štátnej kasy dobre zarobili, navyše nosili zo sveta najvyššie uznania vrátane dvoch zlatých medailí z Expa v Bruseli a Montreale... Dve tretiny z týchto podnikov sú zničené, rozkradnuté alebo nejestvujú, zvyšok sme predali cudzincom.

■ ROZVRAT ROĽNÍCTVA

K priemyslu, ktorý namiesto rekonštrukcie zažíval masovú deštrukciu, sa pridal rozvrat v poľnohospodárstve. Stavy hovädzieho dobytka sa na Slovensku znížili na tretinu – z necelých tridsiatich miliónov na osem, ošípaných máme o dvadsaťpäť miliónov menej ako v roku 1998 a každý Slovák stratil jednu ovcu – od novembra 1989 ich máme o päť miliónov menej. Strata vo výrobe mlieka je dvadsať miliárd litrov!

Premiér Vladimír Mečiar, ktorý nastúpil po Čičovej polročnej „vláde národného porozumenia" a trikrát viedol slovenskú vládu, sa dlho hrdil vlastencami, ktorí jeho zásluhou získali dobre zabehané podniky a nemienili ich predať zahraničným firmám – VSŽ, Slovnaft, Matador, Hurbanovo, Duslo, Topvar, Palmu, AB kozmetiku, Urpín, Fatru... Slovenskí majitelia skutočne dlho odolávali rozličným ponukám na spoluvlastníctvo alebo predaj podnikov – kým neprišli naozaj bohatí kupci a ponuky, čo sa neodmietajú. Zrazu bol z VSŽ US Steel, zo Slovnaftu „magyarolej", teda MOL, z hurbanovského Bažanta Heineken... a zo Strmých vŕškov v Záhorskej Bystrici bratislavské Malibu...

■ ZLOČINNÁ AMNESTIA

Pár dní po „nežnej revolúcii" prezident ČSFR na oslavu svojej inaugurácie, ako bolo v republike tradíciou, vyhlásil amnestiu – oveľa rozsiahlejšiu, ako bývalo zvykom. Prepustil desaťtisíce väzňov vrátane ťažkých zločincov a recidivistov. Prirodzene, okamžite stúpla kriminalita a vinou priaznivého ovzdušia, pocitu neistoty v radoch polície, rozvrátenej štátnej a verejnej správy a klamného presvedčenia niektorých ľudí, že demokracia je sloboda konať akokoľvek, rozmnožila sa do neskutočného množstva, druhov a veľkostí – ako boľševník obrovský. Dokonca už o rok vypukla najväčšia a najkrvavejšia vzbura väzňov v dejinách slovenského väzenstva. Kriminalita v najrozličnejších podobách – aj dovtedy nevídaných, ako napríklad výpalníctvo – sa valila ako láva. Dodnes súdy neuzavreli všetky gangsterské prípady z tých rokov – dva gangy napríklad odsúdili až tesne pred Vianocami 2014, proces so sýkorovcami sa pretiahol až do roka 2015, dvadsiateho šiesteho roka po novembri a šestnásteho po úplnom rozbití gangu. V kauzách, kde je desať-pätnásť obvinených a približne toľko obhajcov, to predsa trvá, bránia sa súdy, najmä keď každý má právo voľne sa pohybovať v Európe bez hraníc, vymýšľať právne obštrukcie v medziach zákona alebo aspoň možnosť priniesť péenku za pár stoviek lekárovi. Potom prišiel najťažší úder pod pás – v mene pravdy a lásky treba zrušiť zbrojný priemysel v Česko-Slovensku. Začalo sa to, samozrejme, výrobou najťažších zbraní – raketových systémov, tankov, samohybných diel, obrnených vozidiel... Ťažisko odvetvia bolo na Slovensku. Tak v Martine, Považskej Bystrici, Dubnici a Detve, aby sme spomenuli aspoň kolosy ťažkého strojárenstva, zostalo zo dňa na deň stotisíc nezamestnaných. Tanky do sveta vyvážali Nemci, Francúzi, Briti, Belgičania... a, pravdaže, Amerika, guľomety, pušky, revolvery a granáty sa v Česku vyrábali neprestajne a vyrábajú a exportujú ich dodnes. Päť rokov po vyhlásení programu konverzie v bývalom Česko-Slovensku sa na Slovensku zavreli veľké priemyselné centrá – a Česká republika sa stala trinástym najväčším svetovým vývozcom zbraní.

■ (NE)BRATSKÉ DELENIE

Rozdelením bývalej republiky na dva samostatné štáty sa, prirodzene, delil aj štátny majetok. Česi boli pripravení skôr, ako došlo k dohode o rozluke, už v lete 1992 mali dokonca pripravené výtvarné návrhy nových bankoviek. Dlhšia príprava, no najmä uplatňovanie kartárskeho „väčší berie", nás stála obrovské miliardy. Jeden z našich najlepších finančných odborníkov tých čias Ján Valach v štúdii Okradli nás (Prešov 1997) píše: „... Z pôvodného majetku federácie v hodnote dvoch biliónov Kčs sa nakoniec delil majetok v hodnote 475 miliárd." A vysvetľuje, ako sa to mohlo stať: najväčšie firmy v Česku sa medzitým privatizovali – teda prestali byť štátnym majetkom. Uvádza aj konkrétny príklad:

„V deň rozdelenia štátu majetok Česko-slovenskej námornej dopravy tvorilo osemnásť námorných lodí, dva rozostavané tankery, nábrežné hrany a sklady v nemeckých a poľských prístavoch, ústredná budova Intersped v Londýne, lodný register a logo firmy. Námorná plavba, vytvorená ako spoločný majetok Česko-Slovenska, sa však privatizovala ako už česká súkromná firma v roku 1992. Majetok Česko-slovenských aerolínií tvoril v deň rozdelenia rozsiahly letový park, hangáre a dielne, sieť kancelárií na celom svete a logo firmy. Majetok bol ohodnotený na 2,5 miliardy Kčs, ale tiež bol českou stranou privatizovaný už v roku 1992 so zhodným modelom i koncovkou ako námorná plavba."

Podobne skončila najväčšia česko-slovenská cestovná kancelária Čedok, niekoľko podnikov zahraničného obchodu – aj s budovami, personálom a logom jednotlivých obchodných spoločností, čo je samo osebe kapitál. A keď už spomíname značku firmy: Česi si ponechali aj logo najvzácnejšie. Štátnu zástavu.

■ VRAJ MEČIARIZMUS...

Proces výpredaja slovenského národného bohatstva vrcholil, keď noví vládcovia pod zástavou SDKÚ predali vlajkové lode nášho priemyslu, a čo je dodnes najbolestivejšie aj celú našu energetickú základňu – Slovenský plynárenský priemysel, teplárne, vodárne, rozvodné siete a koncern Slovenské elektrárne vrátane Oravskej priehrady, vážskych stupňov, atómových energetických zdrojov i ťažko vybojované Gabčíkovo! Dnes mávajú pojmom „mečiarizmus" ako synonymom rozkrádania a obohacovania, presne ako zlodeji, čo kričia, chyťte zlodeja!.

V okolí vyrabovaných fabrík sa po sedemdesiatich rokoch znova objavila hromadná nezamestnanosť a hrôzu vzbudzujúce slovné spojenie „hladová dolina". Skončila sa sedemstoročná legenda slovenského skla. Zanikla značka Handmade in Slovakia skôr, ako sa mohla vo svete presadiť a vystúpiť z tieňa Bohemiaglass.

Skončila sa slovenská potravinová sebestačnosť, ktorá bola – a na to sa často zabúda – aj spolutvorcom malebnosti slovenskej krajiny. Hlboko upadla úroveň kultúry, lebo sa stratili zdroje jej financovania. Nedávno postavené domy kultúry sa na slovenskom vidieku zmenili na jarmočné šiatre ázijských obchodníkov, herne a výčapy.

Splnil sa sen jedného z politikov: vytvorila sa bohatá vrstva Slovákov. Niektorých pozná národ zo Smotánky a z Plesu v opere... Určite lepšie ako Antona Hykischa, Máriu Bátorovú, Rudolfa Krivoša... O vedcoch ani nehovorím.

A zrazu niekto chcel, aby sme oslavovali!

ČITATEĽSKÉ FORUM

Kúpil som si u nás na pošte Slovenské národné noviny č. 46 zo 16. novembra 2019. Mám vo zvyku listovať nie od prvej strany, ale naopak – odzadu. A tak hneď po otvorení novín mi padol pohľad na desiatu stranu s fotografiou mojej nebohej mamy v zemplínskom kroji, v akom voľakedy ako deväťnásťročná pózovala známemu maliarovi Theodorovi Moussonovi, pôsobiacemu v tých časoch v Michalovciach.

Dojali ste ma článkom o mame...

Dojalo ma to až k slzám, hoci 29. augusta tohto roka som dovŕšil sedemdesiatštyri rokov. Až potom som si prečítal titulok a meno autora textu Ing. Mgr. Antona Meteňka, PhD. Vďaka vám za to redakcia a vďaka aj autorovi článku. Aj za to, že z množstva iných príspevkov ste vybrali práve spomienku na Frontové divadlo. V histórii často platilo známe Keď zbrane rinčia, múzy mlčia, ale v prípade Frontového divadla to nemohlo platiť, a ani neplatilo. A jedenásť mladých ľudí vo veku dvadsať až štyridsať rokov svojimi rečníckymi, recitátorskými, speváckymi, muzikálnymi, kúzelníckymi a artistickými vystúpeniami pomáhalo udržiavať morálku povstalcov v bojových podmienkach SNP. Takže to boli nezanedbateľné počiny pred zranenými a všelijako pofačovanými vojakmi a partizánmi.

Keď si však na to pred týmto článkom za tých deväť rokov od úmrtia poslednej, vtedy ešte žijúcej členky Frontového divadla nikto nespomenul, je zrejmé, prečo ma váš zaslúžný čin a obsah článku dojal.

Jozef Miloslav BAŠISTA

Nové tváre pod drogovou maskou

Na Slovensku to koncom júla v roku 2012 odštartoval Martin Poliačik, vtedajší poslanec NR SR za SaS. Osobne mi to od neho pripadalo ako chvastanie so skúsenosťami s užívaním tvrdých drog. Vraj chcel vedieť, „prečo sa to robí (zrejme užíva)“, a tak raz vyskúšal pervitín aj heroín, a vraj ho to neoslovilo. Len si netrúfam ani pomyslieť na to, čo by vystrájal, keby ho tieto drogové „dobroty“oslovili!? Ale najzábavnejšia časť jeho argumentácie bola, keď tvrdil, vraj vďaka tomu vedel posúdiť, „prečo je to lákavé, a tiež pochopiť, čo v tom ľudia hľadajú. Nikdy som ich nikomu neodporučil, a to ani marihuanu“, uviedol v jednom rozhovore pre denník Sme. Približne o rok neskôr sa objavili správy, podľa ktorých sa v budove Európskeho parlamentu objavili stopy po kokaíne! Pekne! A aby toho nebolo málo (opäť v lete!), minulý rok sme tu mali aj „spoveď“ Michala Trubana, predsedu liberálneho Progresívneho Slovenska, o jeho vzťahu k drogám, a to rovno pred mladými ľuďmi... Neberiem (a ani nezávidím) Trubanovi jeho nepopierateľné podnikateľské úspechy. Omietam však nastúpený trend vymývania mozgov mladým ľuďom! Odmietam „progresívne reči“ o tom či onom, „okorenené“ pavetami o solidarite. Odmietam populistické zbieranie preferencií návrhmi, aby si zamestnanci mohli oddýchnuť od práce polroka či celý rok. Odmietam „lietajúce“ croissanty, ktoré progresívci s neskrývanou agresivitou hádzali pri stretnutí Borisa Kollára s Marine Le Penovou. Pán Truban, doteraz som sa o akýkoľvek program progresívcov nezaujímal. Odteraz sa oň tiež nebudem zaujímať a budem mať o dôvod viac! Aký? Lebo ho robia nové tváre – ľudia pod drogovou maskou!!!

Štefan MICHALÍK

Zamat nežnej revolúcie postriekala krv mnohých obetí omilostených trestancov

Aká vlastne bola amnestia Václava Havla

Ivan MRVA – Foto: internet

Prvého januára uplynulo tridsať rokov od rozsiahlej amnestie, ktorú krátko po svojom zvolení vyhlásil prezident Česko-Slovenska Václav Havel. Ani dnes neutíchli diskusie o jej zmysle a cieľoch, keďže sa vzťahovala na osemdesiat percent odsúdených. Dokonca ju najnovšie spracovali aj v celovečernom filme Amnestie. Fanúšikovia posledného prezidenta Česko-Slovenska sa snažia jej následky bagatelizovať. Väčšina ľudí však jeho amnestiu hodnotí kriticky. Vyše tisícpäťsto ublížení na zdraví, päťdesiat vrážd, stovky znásilnení a celkovo pätnásťtisíc trestných činov spáchaných amnestovanými do konca roka 1990 dáva za pravdu kritikom. Uplynulo len niekoľko desiatok hodín od otvorenia väzenských brán a zamat, ktorým sa politická reprezentácia hrdila pred domácim i zahraničným publikom, zdrsnel a postriekala ho krv nevinných obetí.

Z celkového počtu tridsaťjedentisíc odsúdených sa amnestia týkala 23 260 osôb, z toho vyše osemtisíc delikventov zo Slovenska. Drvivá väčšina sa za mrežami ocitla oprávnene po spáchaní trestných činov rôzneho druhu. Politických a ideologických väzňov, odsúdených za hanobenie republiky, socialistickej sústavy, poškodzovanie záujmov štátu v zahraničí, opustenie republiky či marenie dozoru nad cirkvami, amnestoval už prezident Gustáv Husák tesne pred svojím odstúpením 8. decembra 1989. Jeho nástupca, sotva sa ujal funkcie, uvažoval dokonca o absolútnej amnestii, ale poradcovia ho upozornili, že väzenská služba nemôže strážiť prázdne cely.

Dielenské priestory vo väznici v Leopoldove po požiari a demolácii počas väzenskej vzbury. Trestanci ich považovali za jedno zo ziel systému, lebo v nich museli povinne pracovať...

■ VZBURA VÄZŇOV

Po novoročnej amnestii v roku 1990 opustili väznice nielen drobní kriminálnici, ale aj odsúdenci za násilné trestné činy vrátane recidivistov. Paragrafy Havlovho prezidentského dekrétu síce neumožňovali prepustenie ťažkých násilníkov a vrahov, ich zločiny mali byť opätovne posúdené a prehodnotené, ale realita bola iná. Na slobodu sa dostali vrahovia, viacnásobní lupiči, ktorí svojim obetiam spôsobili ublíženia na zdraví, aj nenapraviteľní sexuálni devianti. Prepúšťanie prebehlo narýchlo, väzni opustili nápravno-výchovné zariadenia bez lekárskej prehliadky, resocializačného pohovoru aj bez finančných prostriedkov. Časť sa ani nemala kam vrátiť, mnohých ešte svrbeli päste pri spomienke na osoby, o ktorých sa domnievali, že ich záslubou sa dostali za mreže. Vyrovnávanie si účtov so svedkami, s komplicmi či s rodinnými príslušníkmi spôsobilo mnoho osobných tragédií. Hneď v prvých januárových dňoch skupiny recidivistov v eufórii slobody a demokracie spôsobili hromadné výtržnosti, ktoré vtedy paralyzovaná Verejná bezpečnosť nedokázala zvládnuť. Kriminalita sa prudko zvýšila. Násilné trestné činy tvorili len jednu časť následkov, rozmohli sa krádeže, vlámania, vydieranie, podvody. Zďaleka nie všetko mali na svedomí prepustení väzni, ale účinok celoplošnej amnestie bol nepopierateľný. Navyše časť odsúdených, ktorá zostala za múrmi väzníc, sa cítila podvedená a oklamaná, viacerí z nich aj oprávnene, keďže na slobodu sa dostali spoločensky nebezpečnejšie živly. Najväčšia nespokojnosť zavládla v Leopoldove. Proti „nedostatočnej“ amnestii začali väzni hladovku. Po návštevách popredných predstaviteľov Verejnosti proti násiliu, ba aj federálneho ministra vnútra Langoša, ich sebavedomie rástlo a stúpajúcu agresivitu príslušníci väzenskej stráže nevedeli eliminovať. Začiatkom marca sa v centrálnom objekte, nazývanom Hrad, zabarikádovalo dvestosedemnásť väzňov a vyhlásili neobmedzenú hladovku. Postupne sa k nim pridali ďalší odsúdení. Ovládli celú ubytovaciu časť a príslušníkov väzenskej stráže odtiaľ vytlačili. Častá prítomnosť rôznych politických figúrok, ktoré chceli s odsúdenými viesť dialóg, im zväzovala ruky a báli sa razantnejšie zasiahnuť. Vzbura vyvrcholila 28. marca 1990, keď väzni zapálili strechu Hradu. Po niekoľkých hodinách rokovania zasiahli ozbrojené zložky a zlikvidovali odpor najagresívnejších skupín. Pri zásahu zahynul jeden väzeň, no akcia si vyžiadala desiatky ranených. Škody na objektoch trestnice dosiahli dvadsaťsedem miliónov korún. Zhorel aj centrálny väzenský archív. Tak zmizli mnohé dôkazy o zločinoch spáchaných ľudovodemokratickým a socialistickým režimom na nevinných ľuďoch.

■ ĎALŠIE AMNESTIE

Dodnes sa o amnestii debatuje a hľadajú sa argumenty. Niektorí tvrdia, že Havel chcel upokojiť situáciu vo väzniciach, kde sa tiež odohrávali podobné procesy ako vonku na námestiach. Vo väzenských zariadeniach si odsúdení zakladali Občianske fórum či Verejnosť proti násiliu. Väzni žiadali humanizáciu pomerov, vyhlasovali okupačné štrajky a organizovali hladovky. Vrahovia a lupiči sa vydávali za obete justičnej zlovôle. Namiesto upokojenia amnestia vystupňovala nespokojnosť vo väzenských zariadeniach a tí, čo sa dostali na slobodu, spôsobili rad krvavých tragédií s desiatkami obetí. Čechy a Slovensko zaplavila vlna kriminality, ktorá destabilizovala spoločnosť. Už ako prezident Českej republiky Havel dvakrát využil inštitút amnestie. V roku 1993 sa týkala sto tridsiatich osôb zo štrnásťtisíc odsúdených, vo februári 1998 z dvadsaťdvatisíc väzňov sa dostalo na slobodu deväťstotridsať ľahších delikventov. Nemožno vylúčiť, že humanistu Havla k vyhláseniu nezvládnutej amnestie viedol dobrý úmysel, ale vieme, že aj cesta do pekla býva vydláždená dobrými úmyslami.

Ad.: Slovo o Slovensku SNN č. 44 – 45, 2019, o premenovávaní ulíc a námestí

Na čo sme si už zvykli a na čo stále nie

Ján KRÁĽ

Som v podstate vďačný autorke uverejnenej glosy v pravidelnej rubrike SNN za jej rozvážnu a triezvu úvahu, týkajúcu sa problému premenovávania ulíc, námestí, a dokonca aj miest. Po ostatnom politickom prevrate sme prežili skutočne euforickú dobu, keď sa uliciam v Bratislave vrátili názvy z minulosti. Väčšina zmien názvov v hlavnom meste, a nielen v Bratislave, bola skutočne úprimným prejavom eliminácie ťažkého politického nánosu predošlej doby, aj keď, povedzme pravdu, dodnes nájdeme dosť pozoruhodných reliktov, ktoré, ako som čítal v miestnej tlači, sú, taktne povedané, predmetom diskusie.

Názvy ulíc v Petržalke, ako najväčšom novopostavenom sídlisku u nás, boli skutočne brutálnou esenciou prevahy vtedajšieho politického režimu, ktoré s Bratislavou a so Slovenskom nemali nič spoločné. Veľká vďaka všetkým, ktorí to dokázali zmeniť. Ak by boli nejaké pochybnosti, odporúčam pre mladších, aby sa pozreli na pomenovania petržalských ulíc do roka 1989 a porovnali ich s dnešnými.

■ NÁMESTIE NEŽNEJ

Ale vráťme sa mestskému centru. Ak by sme preštudovali zmeny názvov ulíc a námestí v pôvodnej zástavbe od začiatku XX. storočia, tak to by sme si asi dopriali celkom dobrú historicko-politickú zábavu. Čo režim, to iný názov, a tých režimov bolo nespochybniteľne zopár. Zreteľná je teraz tendencia z rozmerov pôvodných námestí ukrajovať a vytvárať novo pomenované námestia. Poslancom Starého mesta sa to už podarilo vtedy, keď pred bývalým Zemedelským múzeom (architektonické dielo M. M. Harminca), dnes budova Slovenského národného múzea, bola postavená socha prvého prezidenta ČSR T. G. Masaryka a po určitom čase aktivitou „zástupcov ľudu“ nedávno vzniklo aj Námestie T. G. Masaryka ukrojením časti Vajanského nábrežia. Historická pikantéria je, že tieto dve osobnosti nemali najlepšie vzťahy, ale ako sa ukazuje, „predsa len aspoň po smrti je hlavné to zblíženie“. Takže Vajanskému dačo ukrojili a prezidentovi Masarykovi od Vajanského dačo pridali. Okolo tejto zmeny bol určitý rozruch, ale ako som pochopil, tí, ktorí rozhodujú, „vedia, čo robia, a sú jednomyseľne presvedčení“ a zrejme tak to má byť.

POLEMIKA

Najnovšie už máme Námestie Nežnej revolúcie, odkrojené z Námestia SNP. Názory na túto zmenu boli publikované a sú, pochopiteľne, rôzne. Možno bolo vhodné navrhnúť a presvedčiť mladšiu generáciu, aby nový názov námestia predsa len dali do elegantného novovznikajúceho nového centra, ktoré sa už neformálne nazýva po slovensky „bratislavský Downtown“. Veď ten vzniká iba vďaka poprevratovej dobe, a to by bol hrdý zápis prevratových dejov a toho, čo sme po prevrate dokázali. Takže naozaj bolo potrebné zo „starého“ zaužívaného názvu znovu niečo ukrajovať a vytvoriť časť nového?

Pred tou rýchlou zmenou boli argumenty, že nový názov námestia tam musí byť práve preto, že tam sa odohrávali masívne demonštrácie proti režimu a je potrebné aspoň časť plochy námestia takto zachovať pre históriu. Veľmi to neobstojí: totiž námestie SNP, premenované po predchádzajúcom Stalinovom námestí v roku 1962, bolo pomenované po historickej udalosti, ktorá sa rozhodne na tomto mieste neodohrala.

Nostalgická úvaha pani autorky ma doviedla k inému, pre mňa „skrytému“ problému. Pravda je, že po prevrate v 1989 sme sa v euforických časoch zbavili napríklad Malinovského ulice úplne ľahko (lebo predsa to bol ten, ktorý síce oslobodil Bratislavu od fašizmu, ale bol predsa len predstaviteľ komunistického režimu !),.

Dobre, ale napríklad prečo je doteraz exkluzívna časť ľavého brehu Dunaja v meste Nábrežím arm. gen. L. Svobodu? Ten Bratislavu od fašizmu neoslobodzoval, to je historická pravda. Táto osobnosť glorifikovaná v období tzv. Pražskej jari, keď sa dostala až do pozície prezidenta ČSSR, má však v podstate v poprevratových komentároch (najmä v českých médiách) neveľkú priazeň a je opisovaná módne ako „ kontroverzná osobnosť“.

Blíži sa sté výročie podpisu Trianonskej dohody – 4. jún1920. Túto zásadnú historickú dohodu v Trianone podpísali za novovzniknutú ČSR jej dvaja oficiálni predstavitelia – minister zahraničia Dr. E. Beneš a Dr. Š. Osuský, hlavný vyjednávač zmluvy, zarytý odporca Uhorska, preto emigrant, ale americký Slovák bojujúci zhodou historických okolností za vznik ČSR. Aj vďaka nemu a jeho diplomatickým schopnostiam pripadla Bratislava do ČSR a dodnes je aj v Slovenskej republike. Úplne zabudnutá historická osobnosť, ale dnes sa už, našťastie, vie prečo.

■ A ČO TAK OSUSKÝ

A ak by teda, čisto teoreticky (čoho sa asi v stave dnešnej slovenskej spoločnosti zrejme nemusíme obávať), mohlo prísť k tomu, že ešte v rámci dozvukov slávnych osláv vzniku ČSR, a teda následných súvisiacich okolností, ktoré nás v zápise historických chvíľ čakajú, by sa prípadne uznalo, že Dr. Š. Osuský by si také nábrežie skutočne svojimi štátotvornými činmi zaslúžil, potom by mohla vzniknúť nepríjemná konfrontácia aj pre mladšiu generáciu: zas si zvykať na nový názov (a koľko to bude stáť ?). Alebo: už keď je Masarykovo nám., a aby bola zachovaná kontinuita, tak tam nakoniec môže historicky patriť aj Dr. Beneš? Alebo nakoniec predsa len ten úplne zabudnutý Dr. Osuský (aj keď Slovák), veľký nepriateľ Uhorska a jednoznačný politický oponent Dr. Beneša v exile?

(Príspevok je redakčne krátený.)

Základná a neodkladná úloha štátu v roku s dvoma dvadsiatkami

Nie politiku do kultúry, ale kultúru do politiky

Ján ČOMAJ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Sám pán prezident nedávno, keď ešte prezidentoval, nazval Slovenskú republiku mafiánskym štátom. Hádam až také zlé to nie je, ale nebudem sa predsa prieť s tak vysoko postaveným človekom, len mi vtedy prišlo na um, že by sme ho teda mali oslovovať nie pán prezident, ale krstný otec. Špásy však musia bokom. Dvadsaťosemročnú a ešte stále nedospelú Slovenskú republiku však čaká veľká úloha: neodkladne začať očistu jej právneho a bezpečnostného systému, ktorý je – ako to dokazujú kauzy, vyvolané po zatknutí Mariána Kočnera vrátane súvislostí s dvojnásobnou ohavnou vraždou, nepredstaviteľne ohyzdné, hlboko zahryznuté v štátnom organizme, ktoré neokrádajú len štát a jeho občanov, ale berú ľuďom akúkoľvek ilúziu o svojej vlasti a spravodlivosti v nej.

V týchto dňoch sa začína hlavné pojednávanie prípadu, ktorý neotriasol len našou republikou – vraždy mladého odvážneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice. Hoci je to mimoriadne závažný trestný čin, nesmie sa tým očista spoločnosti skončiť. Na verejnosť sa dostala celá séria závažných trestných činov, v ktorých odpornú úlohu hrali pracovnici justície, najmä sudcovia. Štát im dal slušné platy, lebo si vážil ich prácu, a istotne aj preto, aby nikto z nich neskĺzol k úplatkom – majú mzdy v rozpätí troch až šiestich tisíc eur.

■ AKO VIDNO, NESTAČILO

Zdá sa, že to mnohým nestačilo. Nemusíme byť závistliví ani zlomyseľní, aby sme v takýchto prípadoch neočakávali prísne tresty a doživotný zákaz súdiť či pracovať v justícii. Tých prípadov nebude málo, súdy to pocítia – alebo aj nie. Možnože sa mnohé prípady vlečú len preto, že z toho nič nekvapká.

Justícia je vizitkou spravodlivosti a kultúry štátnej moci. Obávam sa, že sa nám už v najbližších dňoch objaví v otrasnej podobe. Zatiaľ najkrikľavejší prípad to predpovedá. Už teraz by však mal štát aspoň predbežne siahnuť na majetky podozrivých až do vyšetrenia ich prípadu. V kauze Baštrnáka zaspal. Sotva to bolo zadarmo. Aj v prípade dôsledného vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka a jeho priateľky môže sa stať, že nebude dosť dôkazov na Kočnerovo usvedčenie, starý gauner vie v tom chodiť, ak bude zatĺkať Zsuzsová a nepomôže ani svedectvo Tótha – mimochodom, otrasný prípad človeka, ktorý bol novinárom, autorom literatúry faktu, aj vysokým funkcionárom SIS a nakoniec príkladom, čo robia peniaze. Vyriešil by to vysoký trest za Kočnerove nepredstaviteľne veľké podvody. Človeku však zastáva rozum, ako sa ich mohol Kočner tridsať rokov beztrestne dopúšťať, smelo a bezohľadne, a každý nový „úspech“ mu prinášal vyšší stupeň drzosti.

■ PLÁNY A ČINY

Svedectvom toho sú jeho plány a realizácie. V prípade realizácií najmä kúpa generálneho prokurátora – to sa v štáte s vysokou kultúrou bezpečnosti nemôže stať, a fakt, že Kočnerovou slúžkou sa stala priam námestníčka ministerstva spravodlivosti a na ňu naviazaná partia lokajov na súdoch. Už len táto skutočnosť je dostatočným svedectvom o stave a kultúre slovenskej justície. A zatiaľ sa kancelárie plnia nevybavenými súdnymi spismi... A v prípade plánov spomeňme aspoň prípravu vraždy prokurátora Žilinku, exministra vnútra Lipšica, námestníka generálneho prokurátora Šufliarskeho... a ktovie, čo či kto ešte vyjde na svetlo Božie. Zjavným nedostatkom kultúry je spolupráca štátnej moci so súkromnými bezpečnostnými organizáciami, ktoré však boli aj v priamom styku s Kočnerom – a zrejme nielen s Kočnerom, ale s každým, kto znamenal kšeft. Najčastejšie sa hovorí o bezpečnostnej firme Bonul, o jej väzbách na policajného prezidenta Gašpara, šéfa NAKA Hraška a vysokého policajta Krajmera. Môžu to byť zveličovania opozície, ale ku kultúre štátnej moci patrí čo najskôr to preskúmať, lebo ak je to pravda a vlečie sa to roky, potom sa ekonomické a morálne straty enormne zvyšujú, a ak to pravda nie je, potom sa ubližuje ľuďom, čo ku kultúre štátnej moci nepatrí.

■ KRYJE ŠTÁT ZLOČINCOV?

Kým sa veci rýchlo a dôsledne nepreveria, doterajší opoziční politici majú dostatok zbraní proti súčasnej koalícii. Je prejavom nekultúrnosti, ak v čase výkonu ministerskej funkcie, a dokonca v kresle ministra vnútra, minister má podozrivé státisícové obchody, na ktoré si z platu a prémií nemohol našetriť, ak iný minister bol zjavne namočený v niekoľkých kauzách, počnúc tým, že partiu kšeftárov na jachte v monackom prístave dopredu informoval o budúcom kurze eura, čo pri ich miliardových obchodoch mohlo znamenať miliónový kšeft, a keď sa začalo zmrákať, zrejme aj pri podvodoch vo výstavbe diaľnic, pozrel na svoje päťdesiattisícové hodinky a zistil, že je najvyšší čas odísť. Také postavy naozaj nepatria do politickej kultúry, tobôž ak v štáte vládne sociálna demokracia. Nevraviac, že by bez nich už bola diaľnica až po Košice.

Komentátor Dag Daniš nedávno napísal: „Arogancia a šírenie nenávisti nie sú problémom len tých, ktorí sú považovaní za radikálov a konšpirátorov. Deformujú aj druhú stranu. Tých, ktorí seba vyhlasujú za osvietených, liberálnych. Oddaných faktom a rešpektu k ‚inakosti‘ – a potom s veľkou radosťou neváhajú uraziť konzervatívcov a ich svetonázor, kresťanov a ich vieru, vlastencov a ich tradície alebo rovno celé národy.“

Politická kultúra alebo kultúra v politike, to je to, čo nám dnes najviac chýba. Bez nej sa u nás máločo zmení.

Ján ČOMAJ: Petržalka – Engerau – Ligetfalu, Vydavateľstvo Marenčin, III. vydanie, 2019

O najväčšej dedine v týchto končinách

KNIHA TÝŽDŇA

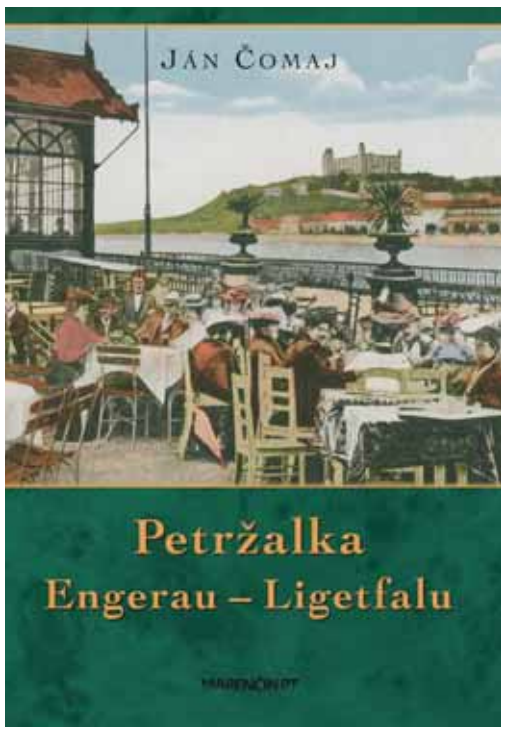

Tretie vydanie tejto knihy môže byť dostatočne veľavravné (nepriamo povedzme, že Ján Čomaj je u čitateľov obľúbený spisovateľ literatúry faktu a ovenčený uznaniami). Jeho generační priatelia to berú, verím, kolegiálne, mladší novinári a spisovatelia venujúci sa literatúre faktu by mohli mať v ňom príklad, ako sa ľahtikársky nevyhovárať na nežičlivé podmienky, neprajnosť médií a tvrdú prácu.

Osobne obdivujem schopnosť autora písať výstižne a na neveľkej, čitateľsky prijateľnej ploche, pritom so širším záberom, než je nosná téma. V tejto knižke to potvrdzuje hneď v jej vstupnej kapitole stručným exkurzom k prapôvodným prameňom reálnych antických dejín, božsky fabulovaných mýtov a prvých „po mene známych“ autorov, ktorých rozprávania stoja ako pevná základňa pre literatúru následných dlhých storočí presahujúcich až k súčasnému. Uvedomme si, že Dunaj, pri ktorom Petržalka leží, je prastará rieka a územie dnešnej Bratislavy patrí k najstarším osídleniam v Európe. Potreboval čitateľ knihy o Petržalke zopár desiatok takýchto riadkov? Iste by sa bez nich zaobišiel, no beda mu, ak by si esejistický obsah krátkeho textu chcel doplniť štúdiom jeho jednotlivostí. A keby sa nebodaj podobne pristavoval pri ďalších zaujímavých skutočnostiach, dvestostranovú knihu o Petržalke by tak skoro nemal prečítanú. Ján Čomaj má totiž o každej téme veľa naštudovaného, pritom má priam čarovnú schopnosť všetky nánosy vedeckého, úradného či kronikárskeho štýlu tvorivo spracovať do svojbytnej autorskej výpovede. Vie vykresliť atmosféru, opísať historické deje, udalosti a ľudské príbehy tak plasticky, akoby bol ich priamy účastník. Do svojho autorského zreteľa funkčne priberá ústne výpovede či záznamy tvorivých ľudí príbuznej letory, čo vedia živo rozprávať (povedzme profesor Valent alebo nebohý národný umelec Bizmayer), pozorne vnímajú svetské drobnosti a majú múdry nadhľad nad všednou skutočnosťou.

Dušan MIKOLAJ

MEDAILÓN

Keby nebol napísal nič, len Tisícročnú včelu, vstúpil do slovenskej literatúry vážnym spôsobom. Pri osemdesiatke sa to už nebojme povedať: stal by sa klasikom. Ale napísal toho, našťastie, viac. Tak akurát. Kníh i filmových scenárov. Nezabudol na svojich liptovských či priam hybských rodákov a zhoda okolností mu ešte aj prihrala legendu slovenského herectva v oboch veľkých dielach – v Tisícročnej včele i Pachovi, hybskom zbojníkovi sa mu Jozef Kroner odvďačil excelentným výkonom. Ktovie, čo je na príčine, že Hybe dalo Slovensku toľko osobností, na neuverenie!

Spisovateľ Peter JAROŠ jubiluje

Peter Jaroš, ktorý sa práve dožíva osemdesiatky, vošiel na scénu v najpriaznivejšom čase: na začiatku šesťdesiatych rokov, akoby to tak malo byť, vtedy, keď sa u nás menil svet a aj zo sveta viali dobré vetry, v jednom veľkom období, keď sa na literárnom obzore usádzali Hykisch a Blažková a vynárali Johanides s Balghom, keď sme začali obdivovať Galandovcov, rozvinula sa slovenská opera a koncertný život, keď tlač sa menila rovno pred očami čitateľov, keď ožil slovenský film a nové umelecké prúdy nachádzali povzbudivý ohlas v dovtedy moróznej a ideológiou presýtenej tlače.

Je to robotný človek. Rok čo rok, niekedy aj častejšie mu vyšla kniha próz, nakrútil film, odvysielal rozhlasové drámy – napísal dvadsaťštyri románov a noviel, vyšlo mu sedem výberov próz, jedna kniha esejí, jedna kniha pre deti, nakrútilo sa štrnásť jeho filmových scenárov a v divadlách uviedlo šesť drám. Ak by sme pripočítali aj závažnejšiu publicistiku, vyjde nám to akurát na jedno dielo do roka.

Počty nám, pravdaže, nepovedia veľa. Ale pomôžu nám Petra Jaroša charakterizovať. Odmlada bol snaživý, akoby to k Hybanom patrilo. Maturoval v Liptovskom Hrádku, promoval na filozofickej fakulte UK, začínal v legendárnom Kultúrnom živote. Keď časopis strana zakázala, podarilo sa mu dostať do rozhlasu, nie na dlho – na celé to kruté obdobie konsolidácie ho ukryl slovenský film. Odvďačil sa mu scenármi, ktoré filmu priniesli najvyššie ocenenia. Dodnes je členom redakčnej rady Slovenských pohľadov a čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov.

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

HUMORESKA

Fašiangy, Turíce, Veľká noc PRIDE...

Fašiangy, Turíce, Veľká noc, Pride, kto nemá kožucha .... nejako si to vedenie akéhosi gymnázia poplietlo. Pride nie je Pride, ale príde. Keď už nie z kresťanského pohľadu, tak aspoň z hľadiska ľudovej kultúry by sa patrilo poznať profesorom toho gymnázia niektoré dátumy. Usporiadať fašiangový tematický štvrtok dávno po fašiangoch. Lebo na fašiangy sa chlapi preobliekali za staré baby a spolu s maskami turoňa, medveďa a ďalších potvor behali po dedine. Vyzvať gymnazistov, aby prišli do školy preoblečení za opačné pohlavie, je na fašiangy v poriadku. Uctievajme si naše staroslovenské zvyky, môžeme byť na ne pyšní. Po anglicky pride. Ale uctievajme si po slovensky. Bez dúhových vlajočiek.

V novej dobe pribúdajú ťažkosti. Ktoré je opačné pohlavie pre tretie pohlavie? Istá bláznivá rodina dáva možnosť každé ráno svojim deťom, aby sa rozhodli, či budú v daný deň chlapci, alebo dievčatá. Môže sa stať, že rodom dievča sa pre daný deň rozhodne byť chlapcom a nakoniec príde do školy oblečená naopak, čiže ako dievča. Dievča oblečené ako dievča? Neodpustiteľné. Vyhodenie zo školy alebo trojka zo správania. Trojka, čiže po americky C. Buďme svetoví!

Duševné choroby sa vyvíjajú nebadane, postupne, ale isto. Nie sú nákazlivé, aspoň sa to zatiaľ nedokázalo. Takže, ak sa zblázni odrazu viacero ľudí, treba hľadať inú príčinu a liek. Možno by stačilo vymeniť dodávateľa. Nie paradajok do školskej jedálne. Zrušiť chemické laboratórium v škole. Jeden gram LSD môže spôsobiť halucinácie u desaťtisíc ľudí. Nebezpečné je aj pitie absintu.

Kto nepozná rozdiel medzi lysohlávkou, muchotrávkou zelenou a pečiarkou, nech nechodí na huby. Slovenské školstvo sa zjavne rozvíja systémom pokusov a omylov. Boli tu osemročky, deväťročky, jedenásťročky, inklúzie, osobitné školy a osobitné školy pre budúcich géniov. Vysoké školy všetkého možného druhu, univerzity, inštitúty, odborné školy, súkromné, cirkevné, štátne a pološtátne. Len na jednej univerzite sedemstodeväťdesiat akreditovaných študijných programov. Titulov viac ako v Taliansku. Bakalári, magistri, doktori a doktoranti, inžinieri, diplomovaní technici, všetci sme páni, len kto bude kanály kopať?

Gymnázium má pripravovať mládež na vysokoškolské štúdiá. Podobnými tematickými večermi isto aj pripravuje. Len si nájsť ten „svoj“ smer. Úspešný maturant si môže vyberať, na každú dieru sa nájde záplata. Vládnutie a demokracia, Právna klinika ombudsmanskej praxe, Televízne a rozhlasové štúdiá, Sociálne a spirituálne determinanty zdravia, Rekreológia, Politická komunikácia a politický marketing a mnohé ďalšie, pre reálny život nevyhnutné študijné odbory. Určite sa nájdu aj študijné smery Filozofia gender, Teória gender, Prax gender, Implementácia Istanbulského dohovoru do praxe. Veď gymnázium pripravuje mládež na vysokoškolské štúdiá.

A víťazom sa stáva – samostatný študijný odbor „Európska únia“. Toto nie je vtip, toto existuje.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ČRTA

Medzi významné osobnosti slovenského národného hnutia patrí aj literárny kritik, redaktor, kultúrny a verejný pracovník, cirkevný hodnostár a dlhoročný predseda oživotvorenej Matice slovenskej Jur JANOŠKA. Pochádzal z dolnokubínskej slovenskej roľníckej rodiny, v ktorej sa narodil 25. decembra 1856. Už počas štúdia v miestnej ľudovej škole učitelia a významní miestni národovci Samuel Novák a Adolf Medzihradský formovali jeho národné povedomie. Ako nadaný žiak pokračoval v ďalšom štúdiu na nižšom gymnáziu v Turčianskom Svätom Martine, Revúcej a Kežmarku. V záverečných ročníkoch kežmarského gymnázia založil slovenský študentský vzdelávací spolok. Neskôr sa stal študentom teológie v Rostocku a vo Viedni.

Presvedčený národovec

V hlavnom meste habsburskej monarchie prijal funkciu tajomníka slovenského akademického spolku Tatran. Bojoval proti maďarizačnému útlaku na konventoch evanjelickej cirkvi. V cirkevných časopisoch poukazoval na postavenie slovenských evanjelikov v Uhorsku. Ako aktívny účastník slovenského národného hnutia prispieval do Národných novín a spoluorganizoval volebné kampane národným kandidátom. Slovenské záujmy obhajoval aj v stoličnom zastupiteľstve. Zároveň sa usiloval o pestovanie česko-slovenskej vzájomnosti. Za manželku si vzal dcéru významného slovenského národovca, aktívneho účastníka revolučných rokov 1848 – 1849, hlavného autora Memoranda národa slovenského a spoluzakladateľa Matice slovenskej, Štefana Marka Daxnera. Podporoval Milana Rastislava Štefánika. Janoška správne vycítil jeho odhodlanie a túžbu vybojovať pre Slovákov vytúženú slobodu. Vďaka Štefánikovi víťazné mocnosti uznali vytvorenie Československej republiky. V prelomovom roku 1918 Janoška ako člen Slovenskej národnej rady sa stal jedným zo signatárov Deklarácie slovenského národa. Napriek vysokému veku sa horlivo zapojil do formovania nového politického a cirkevného systému novej Československej republiky. Do roka 1920 pôsobil ako poslanec revolučného Národného zhromaždenia. Ako sympatizant Slovenskej národnej strany aktívne podporoval slovenskú autonómiu. Spolupodieľal sa aj na oživotvorení Matice slovenskej. Pracoval v jej literárnohistorickom a jazykovednom odbore. Svojimi vedeckými článkami rozvíjal slovenský literárny kontext. Prispieval aj do Slovenských pohľadov. Po smrti Pavla Országha Hviezdoslava v roku 1921 bol zvolený za spolupredsedu Matice slovenskej. V tom istom roku sa stal biskupom Východného dištriktu ECAV a o rok neskôr jej prvým generálnym biskupom na Slovensku. Titul doktor teológie získal v roku 1923 na Husovej česko-slovenskej teologickej fakulte v Prahe. Funkciu predsedu Matice slovenskej a generálneho tajomníka evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku aktívne zastával až do svojej smrti 27. januára 1930 v Liptovskom Mikuláši. Napriek nepriaznivému počasiu sa s ním prišli rozlúčiť veľké zástupy ľudí aj zo zahraničia. V tomto roku si pripomíname deväťdesiate výročie jeho úmrtia.

Matej MINDÁR

Ján FRANCISCI vydržal zo štúrovcov najviac, bol ako balvan, pevný, obrovský

Monumentalitou postojov budil závisť aj úctu

Miroslav PIUS – Foto: archív autora

Ján FRANCISCI zo všetkých Štúrových žiakov vydržal toho najviac. Z celej svojej generácie, ktorá bola soľou zeme a svetlom sveta, vydržal najviac on. Jeho učiteľ Ľudovít Štúr sa po nevydarenej revolúcii zrútil, upadol do utopizmu a utiahol sa do Modry k svojmu bratovi Karolovi. Francisci zniesol aj túto prehru. Bol to balvan, pevný a obrovský, budiaci svojou monumentalitou závisť aj úctu. Bol vedome prítomný v sebe samom a plynule prekročil priepasť z revolučných čias do matičných rokov, keď sa zrodila nová nádej.

Francisci bol pri všetkom. Nechýbal nikde, kde sa rodili živé dejiny, kde sa rodil nový život a nová nádej. Od svojho vedome naplánovaného príchodu z Levoče do Bratislavy (1839) až do svojej smrti (1905) sú mladé slovenské dejiny a slovenský priestor plné Francisciho. A tento priestor vyplnil skutočne bez zvyšku. Bol všade, bol na každom mieste. Aktívne viedol slovenskú mládež v Levoči, bol členom spolku Tatrín. Je autorom prvej básne v štúrovskej slovenčine. V revolučných rokoch 1848 – 1849 organizuje revolučné gardy v rodnom Gemeri. V roku 1861 ho nadšenci zvolia za predsedu Národného zhromaždenia v Martine. Je šéfredaktorom a vydavateľom Pešťbudínskych vedomostí. V roku 1863 sa stáva doživotným a čestným predsedom Matice slovenskej. O desať rokov na to vydáva Dobšinského ľudové rozprávky a na konci storočia je správcom kníhtlačiarskeho účastinárskeho spolku...

Napriek dramatickým životným skúškam a prenasledovaniu vydržal Ján FRANCISCI zo štúrovskej generácie azda najviac.

■ ZA HORIZONT DUŠE

Sebavedomie a ctižiadostivosť. Áno, sebavedomie a ctižiadostivosť, to boli tie pravé mobilizačné faktory, ktoré horeli vo Francisciho srdci a v jeho duši. Neuhýbal, nezdvojoval sa, nerobil kompromisy. Bol ako priťažký kameň. Stál rovno na svojom aj za cenu, že stratí prívržencov a priateľov. Aj za cenu pre neho najvyššiu a najkrutejšiu – že odíde do samoty. Je teda konfliktný? Áno, je konfliktný, pretože iným ani byť nemôže. Je rebelom medzi Štúrovými žiakmi? Áno, je na Štúrov vkus rebel. Francisci je presvedčený, že čas, ktorý práve žije, sa delí na dve polovice – na živý a mŕtvy čas. A on chce, veľmi chce zdieľať ten „živý čas“! A vie aj to, že hodnota vecí nie je v tom, čo sa pomocou nich dá dosiahnuť, ale v tom, čo za ňu zaplatíme. Vie, že musí platiť. Je s tým zmierený. Je na to pripravený. Ale vie aj to, že tam, kde je život, je aj nádej.

Prvý raz sa dostane so Štúrom do nepriameho sporu pre Ondreja Hodžu, ktorý v bratislavskom Ústave zastupoval Štúra počas jeho neprítomnosti. Hodža zaviedol v Ústave absolutistickú formu vlády, ktorá u študentov vyvolávala nespokojnosť a odpor. Francisci spolu s Ondrejom Braxatorisom (Andrej Sládkovič) sa postavili na čelo vzbury „proti tyranovi“. Píše sa rok 1836. Vzbúrenci žiadali zmenu stanov, ktorá by obmedzila práva profesorov, a aby správa Ústavu prešla do rúk študentov. Bezradný a vyplašený Hodža požiadal listom Štúra, aby sa urýchlene vrátil z Viedne urobiť poriadky.

O diamantovom Francisciho charaktere svedčí fakt, že jeho vedenie vzbury nemalo nijaký vplyv na jeho vzťah k Štúrovi a aj naďalej mu intenzívne pomáhal pri uvedení spisovnej slovenčiny do života. Bol to práve Francisci, ktorému sa pre túto myšlienku podarilo získať značnú časť katolíckej mládeže, ktorá študovala v Banskej Bystrici, Pešti, Trnave, Nitre, vo Viedni – Pázmaneu. V roku 1843 stál Francisci pri vzniku Hurbanovho almanachu Nitra, ktorý vlastnoručne pomáhal v poslednej chvíli prepisovať z češtiny do novej slovenčiny. Podľa S. B. Hroboňa bol dňom „skrísenia slovenčini“ 14. február 1843, keď sa na tom dohodli Ľ. Štúr, J. Francisci, S. Vozár, J. Kalinčiak, J. Lovinský, S. Štúr a S. B. Hroboň. Keď sa 17. júna toho roku Štúrovi žiaci rozchádzali na letné prázdniny, predniesol Janko Gábor svoj príhovor už v novej slovenčine...

■ PRI ZÁKLADOCH TATRÍNA

Je len samozrejmé, že titan Francisci nechýbal ani pri vzniku literárneho spolku Tatrín v lete v roku1844. V tom čase odchádza do Levoče a zakladá tam podľa vzoru bratislavského Ústavu Jednotu mládeže slovenskej, ktorá sa pod jeho vedením veľmi rýchlo stáva najaktívnejšou bunkou slovenskej študujúcej mládeže. Jeho zásluhou po nej veľmi rýchlo vznikajú takéto slovenské študentské spolky v Prešove, Kežmarku, Banskej Štiavnici, Sarvaši. A práve v Levoči sa Francisci dostáva do kontaktu s Mickiewiczovými knihami a poľskými emigrantmi, ktorí sa po potlačení poľského povstania proti ruskému cárovi uchýlili na Slovensko. Pod ich mesianistickým vplyvom Francisci napíše revolučnú brožúru Zrkadlo pre slovenský národ. Styk s poľskými účastníkmi povstania Francisciho ešte viac zradikalizoval. Nadväzuje intenzívnejšie styky s Jankom Kráľom a so Štefanom Markom Daxnerom, ktorí robia v Peši koncipientov vo Vrchovského právnickej kancelárii.

Francisci sa dočkal svojej hviezdnej chvíle v meruôsmych rokoch (1845 – 1849), keď celá Európa horela v ničivých plameňoch revolúcií. V januári 1847 píše v liste S. B. Hroboňovi: „Naše novini (rozumej Štúrove Slovenskje národnje noviňi) nie sú také, aké majú byť, poneváč im chýba princíp. Novini bez princípu ukazujú na bezcharakternosť samého národa... Naše novini musia mať princíp liberálno-demokratický, ak chcú byť slovensko- národňje... budú sa čítať nie len preto sú slovenské, ale aj preto, že si čítať zaslúžia.“

V dlhom liste Štúrovi v marci 1847, ktorý vlastne ani nie je listom, ale filozoficko-politickou úvahou, celkom otvorene a bez akýchkoľvek ohľadov adresuje veľmi ostré slová svojmu bývalému učiteľovi: „Novinami našimi sme dokázali, že sme slabosi, ktorým len o to ide, aby odo dnes do zajtra svoj biedny život prevliekli, obávajúc sa ho i do toho najmenšieho nasadenia položiť za vybojúvanie práv podstatných... noviny naše dosial vychodili len preto, aby vychodili.. stojíme teraz pred svetom ako bezprincípoví bezcharakterníci, ktorým je biedny život viac ako právo a sloboda... Teraz okamžite môžeme nový svet stvoriť, jedno padnutie nás môže o desať stupňov vyššie postaviť. Jedno nasadenie života desať hradieb preň vybojúvať... Za občiansku slobodu žiť a mrieť sa musí...Vyznačte si v novinách istý princíp. Ten princíp nech je demokraticko-liberálny...“

Maliar Peter Michal Bohúň nám zachoval Jána FRANCISCIHO na tomto známom výjave ako kapitána dobrovoľníkov z meruôsmych rokov.

■ V POHNUTOM ČASE

V čase vzniku tohto listu sa proti Štúrovi dokončuje formovanie hnutia radikálnych demokratov (J. Francisci, Š. M. Daxner, J. Kráľ, S. Štefanovič, J. Rotarides, V. Pauliny), ktorí mali jednoducho iný pohľad na riešenie sociálno-nacionálnych otázok ako ich bývalý učiteľ. Zatiaľ čo Štúr nepovažoval prostý dedinský ľud za element, ktorý je schopný rozhodovať o svojich vlastných dejinách a videl hybnú silu v meštianstve a v inteligencii, radikálni demokrati boli presvedčení, že vrstvy dedinského ľudu sú základom spoločnosti. Jasne sa tieto rozdiely ukázali v „hladovom“ roku 1847, keď veľká neúroda zapríčinila masové vymieranie dedinského ľudu. Radikálni demokrati vzbury roľníkov proti svojim pánom podporovali a schvaľovali, kým Štúr ich odmietal a odsudzoval. V tomto pohnutom čase radiálni demokrati dospeli k názoru, že rovnoprávnosť všetkých tried sa nedá inak zabezpečiť ako revolúciou!

■ JAR NÁRODOV

„Tento okamih môže nový svet stvoriť.“ Zažiadalo sa mi túto poslednú kapitolku uviesť priamym výrokom Jána Francisciho. Konečne sa dočkal! Začiatkom roka 1848 sa v Európe začala „Jar národov“, ktorá navždy zmenila tvár Európy a sveta. Padajú tróny, padajú králi, cisári, tyrani a despotické monarchie. Revolúcie sa prevalili cez Taliansko, Nemecko, Francúzsko. Ako huby po teplom daždi vyrástli noví hrdinovia – Giuseppe Mazzini a Giussepe Garibaldi v Taliansku, študenti v nemeckých mestách, hrdinovia z barikád vo Francúzsku, mŕtvi muži a ženy vo Viedni... Od novembra 1847 zasadá uhorský snem v Bratislave. Ľudovít Štúr, poslanec za kráľovské mesto Zvolen, ostro vystúpi proti poddanstvu. Cisár pod tlakom verejnosti musí pristúpiť na marcové zákony. Zhromaždenie ľudu v Liptovskom Mikuláši, zhromaždenie ľudu v Brezovej pod Bradlom a na Myjave, zhromaždenie v Rimavskej Sobote... – všetci žiadajú to isté: zrušenie poddanstva, všeobecné volebné právo, zrovnoprávnenie ľudí, základné občianske slobody...

Vznikajú Žiadosti slovenského národa. Všetko je zakotvené v ich štrnástich bodoch. Štúr, Hurban a Hodža musia utekať na Moravu, lebo maďarská vláda vydala na nich zatykače. Vláda zriaďuje proti rebelom náhle súdy a vyhlásila štatárium.

Francisci, Daxner a Bakulíny organizujú v Hnúšti, Tisovci a Kokave národné gardy. Zakrátko takéto dobrovoľné oddiely vznikajú aj v Hačave, Likieri, Rimavskom Brezovom. Na čele dvesto päťdesiatich mužov stojí kapitán Ján Francisci!

■ ŽALÁRE A ŠIBENICE

V septembri komisár Hudoba zatkol v Tisovci Francisciho a Bakulínyho. O niekoľko dní aj Daxnera a nechal ich zatvoriť v mestskom hostinci. Pretože pospolitý ľud ich chcel násilne oslobodiť, premiestnili ich do Plešivca. Vyšetrovateľ J. Szontágh ich označil za rebelantov proti krajine! A ich činnosť za panslavistickú agitáciu! Všetci traja boli postavení pred rýchly súd. Piateho novembra 1848 sa všetci spoza zamrežovaného okna dívajú, ako na dvore stavajú pre nich šibenice. Prišiel kňaz, ktorý ich mal pripraviť na smrť, a aj kat, ktorý ich mal obesiť. Prišli i rožňavskí a štítnickí Maďari a maďaróni, ktorí pre ich krky priniesli povrazy. Prišla aj Francisciho uplakaná matka, aby dala svojmu synovi posledné zbohom. Ráno, o deň neskôr, vyviedli zviazaných odsúdencov na dvor. Daniela Lojku, Karola Francisciho (Jánovho brata), Jána Francisciho, Štefana Marka Daxnera, Michala Bakulínyho. Na dvore znovu stála Francisciho matka, ktorej mali obesiť obidvoch synov. V ruke držala bal bieleho ľanového plátna, aby mohla synov doň zabaliť. Odsúdení mali právo poslednej reči. Francisci a Daxner tak zanietene prehovorili k prítomnému ľudu, že aj muži sa rozplakali... Podľa prečítaného výroku bol v poslednej chvíli rozsudok smrti nad nimi zmenený takto: Francisci a Daxner dostali dva roky a tristošesťdesiat dní väzby, Michal Bakulíny dva roky väzby, Karol Francisci jeden rok väzby v železách. Ostatní odsúdení Tisovčania a Hnúšťania dostali kratšie tresty. Spolu to bolo dvadsaťšesť mužov...

Tridsiateho októbra 1848 Maďarov pri Schwechate na hlavu porazil bán Jelačič. Od Košúta prišla správa: „Nie je teraz vhodný čas robiť martýrov!“ Ku Košiciam sa blížilo cisárske vojsko. A tak našich odsúdencov rýchle odpratali do Rimavskej Soboty. Francisciho matka ich aj tu navštívila a priniesla im niekoľko kúskov cukru. Nakoniec boli prevezení do Pešti, kde ich začiatkom januára 1849 oslobodilo cisárske vojsko...

Mladí matičiari zorganizovali trinásty ročník futbalového turnaja

Na počesť generála Milana Rastislava Štefánika

Tímea JANČÍKOVÁ – Foto: Martin HAJNÍK

Mladá Matica usporiadala vo Vranove nad Topľou trinásty ročník futbalového turnaja Milana Rastislava Štefánika. Podujatie otvoril Martin Hajník, ktorý každý rok pri tejto príležitosti prerozpráva jednu z kapitol života tejto osobnosti.

Tohto roku dal do pozornosti jeho pôsobenie vo Francúzskej Polynézii. Podujatie sa konalo v mestskej športovej hale vo Vranove nad Topľou 22. decembra 2019 a zúčastnili sa na ňom družstvá Davidov, OMM Kamenná Poruba, Kompotare, Dlhé Klčovo, DMJ Market a MO MS Giraltovce. Víťazov ocenil Štefan Topľanský spoločne s Ladislavom Kalafom, ktorému ako rozhodcovi podujatia patrí veľké poďakovanie. Pohár M. R. Štefánika si tohto roku odniesol tím z obce Davidov, ktorému k víťazstvu gratulujeme. Organizátori veria, že sa o rok opäť stretnú na štrnástom ročníku tohto podujatia.

Napriek číslu trinásť, ktoré sa u nás, ale aj inde vo svete vo všeobecnosti považuje za nešťastné, bol XIII. ročník futbalového turnaja mladých matičiarov vo Vranove nad Topľou na počesť M. R. Štefánika vydareným športovým aj spoločenským podujatím.

Matičiari z Galanty a okolia si pripomenuli 27. výročie vzniku SR Novoročným koncertom

Symbolická kytica vďaky za samostatnosť štátu

Text a foto: Zlatica GAŽOVÁ, riaditeľka Domu MS v Galante

Desiateho januára 2020 podvečer sa zišli matičiari, sympatizanti MS a obyvatelia Galanty, aby si tradičným Novoročným koncertom uctili významný štátny sviatok – dvadsiate siedme výročie vzniku SR. Tak ako sa vždy v lete stretávajú na pôde Domu MS v Galante a spoločne si pripomínajú Pamätný deň vyhlásenia zvrchovanosti Slovenskej republiky, začiatkom roka to býva pre vznik SR.

Za prítomnosti predsedov MO MS z Galanty, zo Serede, Šintavy, z Veľkých Úľan, Abrahámu, Pustých Úľan, Horných Salíb, mnohých členov výborov a radových členov MS zaznela na úvod stretnutia štátna hymna. Po krátkom príhovore riaditeľky D MS v Galante nasledovalo privítanie všetkých prítomných a novoročný vinš. V minulosti priania, ktoré odzneli na začiatku roka, podľa ľudovej viery ovplyvňovali celoročnú prosperitu domu, rodiny aj hospodárstva.

Potom dostali slovo účinkujúci. Tento rok prijala pozvanie Folklórna skupina Tradícia z Nitry-Dražoviec. Vedúca Mirka Zaujcová sprevádzala prítomných slovom a zároveň celý program skvelo manažovala. Krásne dražovské kroje, výborný spev, tanec a scénky sa páčili divákom, ktorí odmenili účinkujúcich dlhotrvajúcim potleskom. Vedúcej Fsk pani Mirke sme na záver odovzdali symbolickú kyticu kvetov, poďakovali sa všetkým za účinkovanie v programe, pozvali divákov aj vystupujúcich na čašu vína a na malé pohostenie do Výstavnej miestnosti Domu MS v Galante. Generácie slovenských národovcov bojovali za vznik SR a je až neuveriteľné, že ich túžby po nezávislosti sa naplnili.

Aj pre Maticu slovenskú je vznik Slovenskej republiky splnením jedného z najväčších cieľov. Symbolicky sa pohostenie konalo práve v priestoroch, kde je nainštalovaná výstava o generálovi M. R. Štefánikovi.

Matičiari v Galante si vznik samostatnej Slovenskej republiky uctili v prvých dňoch roka 2020 na Novoročnom koncerte, na ktorom vystúpila aj folklórna skupina TRADÍCIA z Nitry-Dražoviec.

Matičiari v Hanušovciach nad Topľou oživujú typické národné tradície

Slovenské vianočné tvorivé dielne

Jana KOLESÁROVÁ

K tým, čo sa v uplynulých mesiacoch rozhodli podporiť trend oživovania folklórnych, zvykoslovných aj náboženských tradícií, ktorý sa utešene rozrastá, patria aj matičiari v Hanušovciach nad Topľou, ktorí vymysleli a pripravili Slovenské vianočné tvorivé dielne. Cieľom projektu bolo podporiť stretnutie rodičov, ktorí sa v predvianočnom čase zišli v priestoroch Spojenej školy na Budovateľskej ulici vo Vranove nad Topľou pri vianočných koledách a tvorivých dielňach, aby si vlastným pričinením skrášlili svoje príbytky vianočnými ozdobami a ikebanami. S pomocou aranžérky vyrobili vkusné vianočné ozdoby, na ktorých plamienky sviec počas najkrajších sviatkov roka určite pripomínali pekné, inšpiratívne chvíle s ľuďmi, s ktorými ich spája to isté. Tento tvorivý čas bol príležitosťou lepšie sa navzájom spoznať, získať nové priateľstvá, oporu v živote, čoho je mnohokrát v živote ako šafranu. Ikebany a ozdoby im skrášlili nielen domovy, ale potešili aj srdcia a pripomínali čarovné posolstvo Vianoc. ktoré žiari v srdci každého z nás vierou v novonarodeného Spasiteľa. Veď vďaka deťom sa tiež učíme službe, pokore a láske. Otvárajú nám srdcia a učia nás načúvať im a napomínajú, že aj postihnuté dieťa môže byť dar...

Regionálna kultúra Matice slovenskej – VÝZVA na rok 2020

Matica slovenská vyhlasuje výzvu na predkladanie žiadostí na poskytnutie dotácie na ochranu a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry v roku 2020. Ustanovizeň si je vedomá významu kultúry pre rozvoj a upevnenie vlasteneckého cítenia, prehlbovania vzťahu k slovenskej štátnosti, ochrany a sprístupnenia kultúrneho a národného dedičstva, podpory slovenskej mládeže a jej zapájania do kultúrneho a spoločenského procesu a udržania národných, kresťanských a demokratických hodnôt. Formulár a výzvu na stiahnutie nájdete v odkazoch na stránke Matice slovenskej www.matica.sk.

Diplomatická misia RF o zámere premiestniť sochu armádneho predstaviteľa

Maršal Konev z Prahy na Slovensko?

Znevažovanie spomienky na osloboditeľa hlavného mesta Českej republiky od „hnedého moru“ zo strany miestnych politických kruhov, sa dotklo cítenia rozumnej časti európskeho spoločenstva. Preto sme vďační bývalému predsedovi vlády Slovenskej republiky J. Čarnogurskému, ktorý sa obrátil na samosprávu Prahy 6 s návrhom na odkúpenie sochy sovietskeho maršala Ivana Stepanoviča Koneva, postavenej v tejto časti mesta, s cieľom premiestniť ju na Slovensko. Sme presvedčení, že iniciátorom kampane na prepisovanie dejín v zhode s aktuálnymi

STANOVISKO

politickými potrebami, sa nepodarí vytrieť z pamäti národov kontinentu vďačnosť Červenej armáde za oslobodenie od nacizmu. Zároveň potvrdzujeme svoje stanovisko k pomníkom – tieto si zachovávajú význam vo vzťahu k miestam, kde sa odohrávali historické udalosti, na počesť ktorých boli postavené. Vzhľadom na uvedené a iné opovrhnutiahodné rozhodnutia viacerých pražských okruhov by sme chceli znovu naliehať na štátne štruktúry Českej republiky, aby neodkazovali na vnútorné právne obmedzenia, ale začali plniť svoje medzinárodné záväzky týkajúce sa memoriálnych pamätníkov. To, čo nazývame prepisovaním dejín druhej svetovej vojny, naberá katastrofické obrátky a nadobúda absolútne ohavné formy. Úprimne povedané, sme nútení dôkladne opätovne overovať údaje a informácie, ktoré prichádzajú, pretože na prvý raz je jednoducho nemožné tomu uveriť. Zdá sa, že vzdelaní a rozumní ľudia, ktorí poznajú históriu nielen z učebníc, ale ktorí nejakým spôsobom patria ku generáciám, ktoré si ešte pamätajú povojnový svet nie po desaťročiach, ale svet vytvorený s prihliadnutím na výsledky Druhej svetovej vojny, také čosi jednoducho nemôžu povedať a dopustiť. Ale ukázalo sa, že môžu.

Veľvyslanectvo RF

MATIČNÉ DEPEŠE

Kráľovná putuje

Po uvedení výstavy Eva Kristinová... jednoducho kráľovná vo viacerých slovenských mestách otvorili uprostred minulého týždňa dokumentárnu expozíciu o tejto našej poprednej jubilujúcej herečke, najmä však oduševnenej vlastenke, v Dome umenia v Piešťanoch, kde si ju návštevníci môžu pozrieť do prvého marca tohto roka. Popri autorovi výstavy Karolovi Mišovicovi a občianskom združení Dedičstvo otcov sa ako spoluorganizátori na nej podieľajú Divadelný ústav Bratislava, MK SR a Lúčnica. Výstavu si možno pozrieť od utorka do nedele od 14. do 17. h a počas kultúrno-spoločenských podujatí v Dome umenia Piešťany.

Upísal sa Matici

Je to už dvadsať rokov, čo sa plukovník v. v. Ing. František Mrva po tridsaťtriročnom pôsobení v Armáde SR upísal Matici slovenskej a nastúpil ako riaditeľ Domu MS v Košiciach. Pôsobil na významných postoch v ozbrojených silách SR tridsaťtri rokov. Na tomto poste založil sedem veľkých krajských matičných festivalov slovenských rozprávok a povestí, hudby, ľudového spevu a amatérskeho divadla, na ktorých sa doteraz zúčastňujú stovky žiakov a študentov z obidvoch krajov východného Slovenska. Bohatá je aj jeho publikačná činnosť. Pre SNN začal písať už v roku 1994 a vo viacerých periodikách na Slovensku takmer publikoval okolo tisícštyristo článkov.

Za zelenými stolmi v Hencovciach

Obec Hencovce v spolupráci s MO MS v Hencovciach a OP MS Vranov nad Topľou usporiadala v obecnom klube Vianočný stolnotenisový turnaj pri príležitosti stého výročia oživotvorenia MS, na ktorom si zmerali sily súťažiaci od ôsmich do šesťdesiatich troch rokov. Turnajové podmienky boli jasné: doniesť si raketu a dobrú náladu a na víťazstvo získať dva víťazné sety. V kategórii do pätnástich rokov sa to podarilo M. Nemčíkovi a medzi staršími stolnými tenistami sa najviac darilo P. Eštokovi. Aj súťažiaci na ďalších miestach si odniesli poháre, medaily a knižné ceny od obce a Matice slovenskej.

Hornozemplínska veselica

Hornozemplínsku veselicu pripravili na koniec roka 2019 mladí matičiari z Kamennej Poruby. Po jej skončení si mohli povedať, že sa im opäť vydarila a stáva sa obľúbeným podujatím, veď na tejto už štvrtej v poradí sa zúčastnilo okolo stotridsať ľudí, ktorí sa dobre bavili do skorého rána pri hudobnej produkcii skupiny Milenium.

Kélerova dvojstoročnica

Vlani koncom roka sme v SNN uverejnili reportážny profil o bardejovskom rodákovi, huslistovi a skladateľovi Vojtechovi Kélerovi, o ktorom súčasníci vedia veľmi málo, aj keď jeho valčík Na krásnom Rýne hrali kedysi na koncertoch v celej Európe spolu so známym valčíkom Johanna Straussa Na krásnom modrom Dunaji. Vynikajúci komponista sa narodil v roku 1820 a 13. februára uplynie dvesto rokov od jeho narodenia.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Práca matičiarov v Králi aj tamojšieho cirkevného spevokolu vlani koncom roka kulminovala, veď pripravovali trinásty ročník vianočného koncertu Dobrá novina, ktorý sa uskutočnil 25. decembra v miestnom evanjelickom kostole. Spevokol dcérocirkvi ECAV Kráľ – Abovce vystúpil pod dirigentskou taktovkou Zuzany Esztergályosovej a s hudobným sprievodom Ľubice Turisovej ml. (gitara) a Dianky Slopovskej (akordeón). Úchvatné a dychberúce bolo aj predvedenie skladieb a kolied v podaní Mgr. Kataríny Prokopovej (husle) a jej žiačky zo ZUŠ v Tornali Dianky Slopovskej (akordeón), ktoré prítomných vtiahlo hlbšie do mystéria Vianoc.

Dobrá novina v Králi

Prečo sa nám počas Vianoc zdá obloha jasnejšia, akoby na nej žiarilo viac hviezd? Túto otázku zodpovedali básne Janky Nagajovej a deti z detskej besiedky. Školáčikovia sa na besiedke stretávajú v Zborom dome v Králi každý piatok popoludní a počas týchto stretnutí si na koncert pripravili pásmo básní Mesiac a hviezdy, ktoré spestrili novoklenovskými koledami. Po krásnom a milom vystúpení detí pokračoval vo svojom programe ženský spevokol. Sprievodné slovo pripravila, program zostavila a ním sprevádzala Zuzana Hrušková. Záverečným príhovorom a modlitbou poslúžil domáci farár Marcel Ištván. Všetci účinkujúci sa počas koncertu stali na chvíľu poslami vianočnej radosti. Veď všetko, čo počas vianočných sviatkov zaznieva z kolied, piesní, z textov z Písma svätého je určené pre každého človeka a dáva ľudskému životu zmysel, hodnotu a skutočnú kvalitu. Na záver koncertu členky spevokolu pozvali okolo stoštyridsať zúčastnených spoločne si zaspievať koledu Daj, Boh, šťastia tejto zemi... S pietnou spomienkou ju venovali autorovi textu doc. Ing. Viliamovi Jánovi Gruskovi, ktorý vlani opustil túto časnosť vo veku nedožitých osemdesiattri rokov.

Matičiari sa na Silvestra 2019 stretli o polnoci pred evanjelickým kostolom v Králi, aby za zvuku zvonov privítali nový rok a zároveň si pripomenuli dvadsiate siedme výročie vzniku Slovenskej republiky, zaspievali hymnu SR, hymnické a národné piesne a zavinšovali si navzájom šťastný nový rok 2020.

Zuzana HRUŠKOVÁ, členka MO MS v Králi

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Miestny odbor v Ličartovciach je v matičnej rodine okresu Prešov najväčší

Od richtára Billého k jeho vnučke

Michal SITNIK – Foto: MO MS Ličartovce

Ličartovce sa nachádzajú takmer uprostred medzi krajskými sídlami Prešov a Košice. Obec si vlani pripomenula sedemsto sedemdesiate výročie prvej písomnej zmienky a MO MS, ktorý má stotridsať členov, osemdesiate výročie založenia. Pri základoch matičného spolku v roku 1939, za čias richtárovania Michala Billého, stáli najmä uvedomelí gazdovia a ďalší pokrokoví obyvatelia obce – riaditeľ obecnej školy Štefan Bachinger, ktorý matičiarom predsedal, tajomníkom bol Andrej Bugoš, pokladníkom Štefan Varga a členmi výboru Štefan Jesenský, Jurko Janovický a Michal Varga.

Nie je jednoduché pripraviť a uskutočniť také dôstojné oslavy jubilea matičnej organizácie, ako sa to vlani koncom roka podarilo ličartovským matičiarom pri príležitosti 80. výročia ich odboru. Vďaka dlhoročným skúsenostiam a chýrnej aktivite sa im to podarilo na jednotku s hviezdičkou...

V čase bývalého režimu sa spolok nemohol rozvíjať, druhý dych„chytil“ a s plnými pľúcami sa rozbehol až v roku 1993, keď ako prvú matičiari oživili ľudovú tradíciu rapkanie po obci v čase, keď zvony „uletia“ do Ríma v predveľkonočnom období. Potom nadviazali na tradíciu májovej úcty k matkám a stáli pri vzniku tradície putovania ľudí zo štyroch obcí – Ličartovce, Drienov, Obišovce, Kysak na Zamčiská k ruinám stredovekého strážneho hradu. Pod zvyškami Obišovského hradu sa zas konajú tradičné slávnosti, dalo by sa povedať svornosti Šarišanov. Matičiari organizujú besedy, spoločne navštevujú divadelné predstavenia,odhalili pamätnú tabuľu učiteľke Viere Bachingerovej, ktorá sa zaslúžila o to, že vlak zastavuje aj v Ličartovciach. Táto všestranne aktívna pedagogička viedla štatistiku stromov, kvetov či nových rastlinných druhov v obci, zbierala šarišské príslovia i porekadlá, dievčatá viedla ku kráse kroja i k úcte k ich roľníckym predkom, lebo najmä zem živila tunajších gazdov. Rovnako si uctili vedca, ekológa európskeho formátu Antona Jurka.

V súčasnosti ličartovskí matičiari, ktorí na sklonku vlaňajšieho roka bilancovali a oslávili svoju „osemdesiatku“, dýchajú z plných pľúc vďaka predsedníčke Márii Murdzikovej, rod. Billej, inak vnučke richtára Michala Billého, za čias ktorého v obci matičný spolok vznikol... V spomienke na uplynulé desaťročia opäť defilovali tí, čo sa o ličartovský MO MS a jeho dobrú povesť najviac zaslúžili – už nebohý matičiar telom i dušou Anton Jurko, insitný umelec Juraj Antoňák, ktorý do miestneho Kostola sv. Martina vyrezal krížovú cestu a vďaka nemu majú aj Ličartovčania svoj krásny betlehem – veľkolepý a pre nich vzácny a nenapodobiteľný. Rovnaký je aj miestny folklór a jeho nositelia vo FS Rozmarín, ktorí kus svojho umenia aj srdca nechali i na stretnutí pri výročí vzniku MO. Na oslavách v Ličartovciach účinkovali harmonikári z Kysaku, a aby zábava nebola len záležitosťou mužov, na ústnej harmonike sa k nim pridala aj Jarmila Čopová. A ako je už v tunajšej širšej matičnej rodine zvykom, medzi matičiarov prišli aj dve starostky. Domácej Márii Ščepitovej prišla kolegiálne „drukovac“ a pogratulovať starostka zo susedných Obišoviec Mária Baboľová. Veď nová starostka Ličartoviec vstúpila s manželom Petrom do Matice slovenskej a miestny odbor MS dostal aj bronzovú medailu za svoju činnosť a aktívnosť. Odovzdala ju riaditeľka Domu MS Prešov Slávka Jurková.

A ďalšie plány? Naďalej uchovávať tradície a pokúsiť sa sformovať aj detskú časť folklórnej skupiny, čím by jej vystúpenia boli ešte príťažlivejšie. Matičiari z Ličartoviec hľadia a idú do budúcnosti s mottom byť si bližší, pomáhať si a myslieť na svojho blížneho a pracovať pre dobré meno Matice slovenskej, ale aj malebnej obce Ličartovce.

V Zákopčí sa už po štvrtý raz zišli rodiny pri kráľovskej hre

Holeštiakov šachový memoriál

Pavol JAVORNICKÝ – Foto: Peter SLIVKA

Už niekoľko rokov pestujú v Zákopčí v Javorníckom kraji tradíciu šachových turnajov družstiev zložených z rodinných príslušníkov a takto sa pri kráľovskej hre schádzajú vždy koncom roka – ako aj vlani, keď si tu zmeralo sily tridsať rodinných dvojíc.

Na štvrtom ročníku zaujímavého Holeštiakovho memoriálu ŠACHOM privítali v Zákopčí v priestoroch ZŠ U Fľašíka v priateľskej vianočnej atmosfére tridsať rodinných dvojíc z celého Slovenska. V turnaji suverénne zvíťazila najvyššie nasadená bratská dvojica GM Marián Jurčík a FM Martin Jurčík. Druhá priečka patrila dvojici FM Milan Tomčík a Dominika Tomčíková, na treťom mieste skončila dvojica WFM Lucia Ševčíková a Ľubomír Ševčík, na štvrtom mieste Pavol Holeštiak ml. a Pavol Holeštiak a na piatej priečke skončili Vladimír Špiriak ml. a Vladimír Špiriak. Štartovné i občerstvenie zabezpečili organizátori zadarmo. Poďakovanie za prípravu podujatia si zaslúžia: rodina Pavla Holeštiaka, Lekáreň Terno, Vydavateľstvo VZLET Čadca, obec Zákopčie, MO Matica slovenská Čadca a mediálni partneri Slovenské národné noviny, www.chess.skwww.sachovespravy.eu.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Ešte z vlaňajšieho roka vám dlhujeme vyhodnotenie čitateľskej súťaže v SNN č. 49, v ktorých sme sa pýtali, kde pred sto rokmi vznikol prvý Miestny odbor Matice slovenskej. Správne odpovedali tí, čo napísali, že to bolo v Turčianskom Svätom Martine. Vyžrebovali sme týchto troch výhercov: Lucia Masárová, Trenčín; Margita Šomráková, Trnava; Ladislav Doboš, Michalovce.

● Tentoraz nás zaujíma, aký bude z pohľadu Matice slovenskej rok 2020. Ako pomôcku vám ponúkame otvárací článok v prvom tohtoročnom čísle SNN.

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete aj v tiráži novín, pričom využiť môžete aj elektronickú poštu. Adresujte ich našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 24. januára. **(se)**

PRIPOMÍNAME SI

25. januára

– stosedemdesiat rokov, čo minister vnútra rakúsko-uhorskej monarchie Alexander Bach vydal zákaz dovážať do krajiny akúkoľvek tlač či literatúru, v ktorej by sa spomínali slová národ, sloboda, demokracia a podobne a nepreverenú literatúru (1850)

– stodvadsaťpäť rokov od narodenia maliara a spisovateľa Janka Alexyho (1895 – 1970), ktorý sa pôvodne pripravoval na kominárske remeslo, potom chcel byť lekárnikom, ale počas prvej svetovej vojny na frontoch udivoval veliteľov kresbami vojnových výjavov, a to rozhodlo; za života nakreslil nespočetné množstvo skíc a grafík, namaľoval asi tisíctristo zväčša veľkých olejomalieb, tvoril sklovitráže, s manželkou a profesorom Piflom má najväčšiu zásluhu na obnove Bratislavského hradu

26. januára

– Peter Sagan má tridsať rokov

27. januára

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil slovenský husľový virtuóz a vedúci komorného orchestra Bohdan Warchal (1930 – 2000)

– deväťdesiat rokov od smrti spisovateľa a literárneho vedca Jura Janošku (1856 – 1930), evanjelického generálneho biskupa, poslanca za Slovenskú národnú stranu a po roku 1922 predsedu Matice slovenskej

– pred päťdesiatimi rokmi (1970) sa stal predsedom česko-slovenskej vlády namiesto Oldřicha Černíka Lubomír Štrougal; to bol prvý jasný signál, že sa v okupovanej republike začína tvrdý režim, bez prerušenia bol predsedom federálnej vlády osemnásť rokov, čo bol európsky rekord, dlhšie bol v kresle premiéra iba prof. Colotka (dvadsať rokov), ale to sa nerátalo, lebo nešlo o štátnu, ale národnú vládu

28. januára

– stotridsať rokov od narodenia významného slovenského politika a diplomata Juraja Slávika z Dobrej Nivy (1890 – 1969); v rokoch 1929 – 1932 bol ministrom vnútra ČSR, neskôr veľvyslancom v Poľsku a vo Veľkej Británii, pred vojnou emigroval a bol ministrom vnútra Benešovej exilovej vlády v Londýne, po vojne veľvyslanec v USA, kde zostal žiť, keď ho komunisti odvolali z funkcie

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi zomrel už takmer v zabudnutí prezident republiky Antonín Novotný (1904 –– 1975); prezidentský úrad zastával v rokoch 1957 – 1968

29. januára

– v emigrácii vo Francúzsku zomrel pred štyridsiatimi rokmi člen rady slobodného Československa a člen povstaleckej Slovenskej národnej rady Kornel Gilo (1901 – 1980)

– básnik Jozef Mihalkovič má osemdesiatpäť rokov

30. januára

– stotridsaťpäť rokov od narodenia spisovateľky a zakladateľky ženského hnutia na Slovensku manželky Jozefa Gregora Tajovského Hany Gregorovej (1885 – 1958)

31. januára

– storočnica sólistky baletu SND Evy Jaczovej-Teplej, zakladateľky tanečného konzervatória v Bratislave (1920 – 1998)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Jaroslav Chovanec, Štefan Martinkovič, Veronika Matušková, Ján Čomaj, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 28 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.